

PALVELUSETELI PELLON KUNTAAN

Sääntökirja kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin

Kylmämaa Jenni

Opinnäytetyö
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hyvinvointiosaamisen johtaminen
Sairaanhoitaja (ylempi AMK)

2021

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hyvinvointiosaamisen johtaminen
Sairaanhoitaja (Ylempi AMK)

Tekijä	Jenni Kylmämaa	Vuosi	2021
Ohjaaja	Sirkka Saranki-Rantakokko		
Toimeksiantaja	Pellon kunta		
Työn nimi	Palveluseteli Pellon kuntaan – Sääntökirja kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin		
Sivu- ja liitemäärä	31 + 26		

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata palvelusetelin käyttöönottoa Pellon kunnassa. Palvelusetelin käyttöönotto edellytti sääntökirjan laatimista. Pellon kunnassa sääntökirja kohdennettiin kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin. Sääntökirjaa suunniteltiin käytettävän palvelusetelin käytön ohjauksessa ja valvonnassa sekä asiakkaiden ja palveluntuottajien tiedotuksessa.

Sääntökirjan laadinta toteutettiin projektiluonteisena kehittämistyönä, josta laadittiin myös YAMK-opinnäytetyö. Sääntökirjan laatimista varten nimettiin ohjausryhmä Pellon kunnan edustajista. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata sääntökirjan laatimiseen liittyvä prosessi sekä laatia kuvaus sääntökirjasta.

Opinnäytetyön tietoperustassa käsiteltiin kehitysvammaisuutta, kehitysvammaisille järjestettäviä palveluita, palveluseteliä ja valinnanvapautta. Sääntökirjan laadinnassa hyödynnettiin valmiita sääntökirja malleja ja -oppaita sekä muiden kuntien valmiita sääntökirjoja. Opinnäytetyötä ohjasi konstruktivinen lähestymistapa. Opinnäytetyön aineistoksi muodostuivat muistoidut keskustelut ohjausryhmän kanssa sekä heidän arviointinsa sääntökirjasta.

Opinnäytetyössä kuvattiin sääntökirjan laadintaprosessi, johon kuuluivat suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheet. Prosessin tuotoksena laadittiin palveluseteliä koskeva sääntökirja kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin. Sääntökirja mahdollisti Pellon kunnalle palvelusetelin käyttöön ottamisen. Opinnäytetyön tuotosta voidaan hyödyntää vastaavanlaisissa sosiaali- ja terveystalveluiden toiminnan muutosprosesseissa.

Asiasanat

asumispalvelut, kehitysvammaiset, palveluseteli, päivätoiminta, sääntökirja

Degree Programme in Management of
Health and Welfare
Master of Health Care

Author	Jenni Kylmämaa	Year	2021
Supervisor	Sirkka Saranki-Rantakokko		
Commissioned by	Municipality of Pello		
Subject of thesis	Introducing A Service Voucher in the Municipality of Pello - Rulebook for Day Activities and Housing Services for People with Intellectual Disabilities		
Number of pages	31 + 26		

The objective of this thesis was to describe the introduction of a service voucher model in the municipality of Pello. To establish a service voucher model, a rulebook was required. In the municipality of Pello, the rulebook was allocated for the day activities and housing services for people with intellectual disabilities. The rulebook was designed to support the introduction and supervision of the service vouchers as well as to inform customers and service providers about the service voucher.

The drafting of the rulebook was carried out as part of this master's thesis project. The objective of this thesis was to describe the process of the rulebook compilation and to write a description of the rulebook.

In the theoretical knowledge base of this thesis, intellectual disability, services provided for people with intellectual disabilities, service voucher system, and freedom of choice were discussed. Rulebook models, guidebooks and existing rulebooks from other municipalities were utilized in the design of the rulebook. This thesis was guided by a constructive approach. The material of this thesis consisted of memos from discussions with the steering group and their evaluations of the rulebook.

The compilation process of the rulebook included design, implementation, and evaluation phases which are described in this thesis. The result of this work was a rulebook about the service vouchers allocated for day activities and housing services for people with intellectual disabilities. The rulebook enabled the introduction of a service voucher model in the municipality of Pello. The rulebook made in this thesis process can be utilized in the future for similar projects in social and healthcare services.

Key words housing services, people with intellectual disabilities, service voucher, day activities, rulebook

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA KYSYMYKSENASETTELU	3
3	KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN	4
3.1	Kehitysvammaisuus ja itsemääräämisoikeus	4
3.2	Kunta kehitysvammaisten palveluiden järjestäjänä	5
3.3	Kehitysvammaisten päivätoiminta ja asuminen	6
3.4	Palvelusetelin käyttö	8
3.5	Valinnanvapauden toteutuminen palvelusetelillä	11
3.6	Palvelusetelin sääntökirja	14
4	SÄÄNTÖKIRJAN LAADINTA PELLON KUNNASSA	15
4.1	Konstruktiivinen menetelmä kehittämistoiminnassa	15
4.2	Suunnitteluvaihe	16
4.3	Toteutusvaihe	18
4.4	Arviointivaihe	20
5	SÄÄNTÖKIRJAN ESITTELY	22
6	POHDINTA	24
6.1	Kehittämistyön prosessi	24
6.2	Eettisyys ja luotettavuus	26
	LÄHTEET	28
	LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä vuodelta 2012 asetettiin päämääräksi, että kehitysvammaisten laitoshuolto tulisi purkaa vuoteen 2020 mennessä (Karinen, Laitinen, Noro, Ekholm & Tuokkola 2016, 7). Tämän kehittämistyön suunnittelun alkaessa syksyllä 2019 Pellon kunnassa kehitysvammaisten henkilöiden asuminen järjestettiin edelleen laitosasumisessa. Kunnalta puuttuivat fyysiset tilat palveluiden järjestämiselle. Lisäksi palveluiden tarvitsijoita oli kunnassa sen verran vähän, ettei uusien tilojen rakentaminen ollut perusteltua. Pellon kunnassa tuli tarve selvittää miten kehitysvammaisten asumispalvelut saataisiin järjestettyä uudelleen. Tämä opinnäytetyö kuvaa selvitystyön toteutumista.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu on kunnilla (Kuntaliitto 2017). Kuntalain (410/2015 2:9 §) mukaan kunnat voivat järjestää palvelut itse tai hankkia ne sopimuksen mukaan muulta palvelujen tuottajalta. Pellon kunnassa palveluiden uudelleen järjestämiseksi suunniteltiin palvelusetelin käyttöönottoa. Se mahdollistaisi kehitysvammaisille suunnattujen palveluiden uudelleen järjestämisen ja kehitysvammaisten laitoshoidon lakkauttamisen.

Palvelusetelin käyttöä säätelee laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009). Kuntaliiton (2018) selvityksen mukaan palvelusetelien käyttö Suomessa on lisääntynyt viime vuosina. Eniten palvelusetelitä käytetään sosiaali-palveluissa, kuten esimerkiksi ympärivuorokautisen palveluasumisen järjestäminen (Kuntaliitto 2018). Useissa kunnissa palveluseteliä käytettiin palveluiden tarvitsijoiden ohjaamiseksi kunnallisista palveluista yksityisten palveluiden piiriin (Karsio & Van Aerschot 2017, 168). Palvelusetelillä järjestettävien palveluiden kehittämiseksi Suomessa on myös tehty palvelusetelikokeiluja Sosiaali- ja terveysministeriön ohjaamassa hankkeessa (STM 2019, 3).

Melinin, Koilan, Tuominen-Thuesenin ja Uotisen (2012, 17) mukaan ennen palvelusetelin käyttöönottoa kunnalla tulee olla palvelusetelin sääntökirja. Palvelusetelillä järjestettävissä palveluissa sopimussuhde muodostuu asiakkaan ja palveluntuottajan välille. Kunta ei ole sopimussopimuksena palvelusetelillä järjestettävissä palveluissa. Sääntökirjan avulla kunta voi valvoa ja ohjata asiakkaan ja palveluntuottajan välistä suhdetta. (Melin ym. 2012, 17.) Pellon kunnassa sään-

tökirja laadittiin koskemaan kehitysvammaisten päivätoimintaa ja asumispalveluita. Sääntökirjan laadinta toteutettiin projektiluonteisena kehittämistyönä, josta laadittiin myös YAMK-opinnäytetyö. Opinnäytetyössä kuvataan sääntökirjan laadintaprosessin etenemistä.

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA KYSYMYKSENASETELU

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata palvelusetelin käyttöönottoa Pellon kunnassa. Palvelusetelin käyttöönotto edellytti sääntökirjan laatimista. Pellon kunnassa sääntökirja kohdennettiin kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin. Sääntökirjan laadinta päätettiin toteuttaa projektiluonteisena kehittämistyönä, josta laadittiin myös YAMK-opinnäytetyö.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata sääntökirjan laatimiseen liittyvä prosessi sekä laatia kuvaus sääntökirjasta. Opinnäytetyön tuotosta voidaan hyödyntää vastaavanlaisissa sosiaali- ja terveystalveluiden toiminnan muutosprosesseissa.

Kehittämistyötä ohjaavat tehtävät:

Miten sääntökirjan laadinta toteutetaan?

Millainen on Pellon kuntaan laadittava sääntökirja?

3 KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN

3.1 Kehitysvammaisuus ja itsemääräämisoikeus

Kehitysvammaisuudesta kertovan Vernerin sivuston (2021b) mukaan kehitysvammaisuutta voidaan määritellä useilla eri tavoilla, esimerkiksi lääketieteen tai toimintakyvyn näkökulmasta. Kehitysvammalaissa (519/1977) säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on viivästynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden tai vamman vuoksi (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977 1:1 §). Vernerin sivuston (2021b) ja Kaskin, Mannisen ja Pihkon (2009, 16) mukaan kehitysvammaisuuden diagnosointi Suomessa perustuu WHO:n ICD-10 tautiluokitukseen. ICD-10 mukaan älyllisessä kehitysvammaisuudessa henkisen suorituskyvyn kehitys on puutteellista. Erityisesti kehitysiässä ilmaantuvat tiedolliset, kielelliset, liikunnalliset ja sosiaaliset taidot ovat vajaasti kehittyneitä. Kehitysvammaisuuden vaikeusaste jaotellaan toimintakyvyn mukaan lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaan. (Kaski ym. 2009, 16, 18; Vernerin 2021b.)

Toinen tapa, jolla kehitysvammaisuutta voidaan määritellä Kaskin ym. (2009, 16–17) ja Vernerin sivuston (2021b) mukaan on AAIDD (American Association of Intellectual and Developmental Disabilities). AAIDD määrittelee, että kehitysvammaisuudessa on huomattavia rajoituksia älyllisissä toiminnoissa ja toimintakyvyssä. Älyllinen työskentely on hidastunut ja vaikeutunut. Toimintakyky on laskeutunut taidoissa, joita ihminen tarvitsee selvitäkseen jokapäiväisestä elämästä. Näitä ovat esimerkiksi kommunikaatio, sosiaaliset taidot ja itsestä huolehtiminen. AAIDD mukaan kehitysvammaisuus ilmenee ennen kuin henkilö on täyttänyt 18 vuotta. (Kaski ym. 2009, 16–17; Vernerin 2021b.)

Vernerin sivusto (2021a) määrittelee itsemääräämisoikeuden henkilön oikeudeksi päättää omasta elämästään ja itseään koskevista asioista. Kehitysvammaisella henkilöllä kyky käyttää itsemääräämisoikeuttaan voi olla alentunut (Suomen Lääkäriliitto 2021, 167). Erikssonin (2013, 82) mukaan vammaisten ihmisten arkielämä on erittäin voimakkaasti sidoksissa palvelujärjestelmän käytäntöihin. Tämä rajoittaa itsemääräämisoikeutta huomattavasti. (Eriksson 2013, 82.) Kehitysvam-

malain (519/1977) 3a luvussa säädetään itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta erityishuollossa sekä rajoitustoimenpiteiden käytöstä. Lain 42 § mukaan erityishuoltoa järjestettäessä henkilön toiveet, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet on huomioitava. Henkilön on voitava osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977 3 a: 42 §.)

Suomen Lääkäriliitto (2021, 164) ohjeistaa huomioimaan henkilön kehitysvammaisuuden häntä hoidettaessa. Kehitysvammaisuuden vaikeudesta riippuen kyvyssä ymmärtää omaa sairauttaan ja päättää itseään koskevista asioista on eroja. Kehitysvammaisen henkilön palveluita järjestettäessä tulee varata riittävästi aikaa mahdollisten kommunikoinnin haasteiden vuoksi. Usein kehitysvammaisen henkilön palveluiden järjestämisessä tarvitaan myös lähiomaisen tai lailisen edustajan kuulemista henkilön omien toiveiden selvittämiseksi. (Suomen Lääkäriliitto 2021, 164, 166.)

3.2 Kunta kehitysvammaisten palveluiden järjestäjänä

STM-sivuston (2020) mukaan kunnat vastaavat sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä. Laissa määritellään keskeiset sosiaalihuollon, kansanterveys-työn ja erikoissairaanhoidon palvelut, jotka kuntien on järjestettävä. Talveluiden järjestäminen voi vaihdella kunnittain, sillä laissa ei ole määritelty yksityiskohtaisesti palvelujen laajuutta, sisältöä tai järjestämistapaa. (STM 2020.) Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään miten ja mitä sosiaali- palveluja kunnan on tuotettava. Terveystalveluiden palveluista säädetään terveystalveluolaissa (1326/2010).

Nurmi-Koikkalaisen, Muurin, Toikan ja Sivulan (2020, 11) mukaan vammaisten henkilöiden palvelut järjestetään pääasiassa sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan. Jos sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat henkilölle riittämättömiä järjestetään palvelut vammais- palvelulain (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987) perusteella. Kehitysvammalain (519/1977) perusteella palvelut järjestetään niille erityishuollon piiriin kuuluville henkilöille, jotka eivät voi saada tarvitsemiaan palveluja sosiaalihuoltolain tai vammais- palvelulain perusteella. Henkilön on mahdollista saada yhtäaikaaisesti useamman lain mukaisia palveluita. (Nurmi-Koikkalainen ym. 2020, 11.)

STM-sivuston (2020) mukaan kunnille kuuluvien palvelujen järjestämisvelvoite on määritelty joiltakin osin hyvin tarkasti. Esimerkiksi vammaispalvelulain (380/1987) järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut ovat subjektiivisia oikeuksia. (STM 2020.) Nurmi-Koikkalaisen ym. (2020, 12) mukaan subjektiiviset oikeudet tarkoittavat sitä, että palvelut on järjestettävä kunnan määrärahoista riippumatta. Tällaisia palveluita ovat kuljetuspalvelu, palveluasuminen, henkilökohtainen apu, päivätoiminta, asunnon muutostyöt ja sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet. (Nurmi-Koikkalainen ym. 2020, 12.)

Kuntalain (410/2015) 8 § säädetään kunnan järjestämisvastuusta. Sen mukaan kunta voi järjestää sille laissa säädetty tehtävät itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle. Kunta vastaa tehtäviensä rahoituksesta, vaikka järjestämisvastuu olisi siirretty toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle. (Kuntalaki 410/2015 2:8 §.) Palvelujen tuottamisesta säädetään kuntalaissa (410/2015) 9 §. Sen mukaan kunta tai kuntayhtymä voi tuottaa itse järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut tai hankkia ne sopimukseen perustuen muulta palvelujen tuottajalta. Järjestämisvastuu säilyy edelleen kunnalla tai kuntayhtymällä, vaikka laissa säädetty palvelut hankittaisiin muulta palvelujen tuottajalta. (Kuntalaki 410/2015 2:9 §.)

3.3 Kehitysvammaisten päivätoiminta ja asuminen

Kehitysvammalaissa (519/1977 1:1 §) säädetyn erityishuollon tarkoituksena on tukea kehitysvammaisen henkilön selviytymistä jokapäiväisistä toiminnoista, edistää itsenäistä toimeentuloa ja sopeutumista yhteiskuntaan sekä taata hänen tarvitsemansa hoito ja huolenpito. Lain 2 § käsittelee mitä erityishuollon palveluita tulee tuottaa. Tähän kuuluvat muun muassa työtoiminnan ja asumisen järjestäminen sekä yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977 1:2 §.)

THL-sivuston (2019b) mukaan päivä- ja työtoiminnan sekä työllistymistä tukevan toiminnan tarkoituksena on lisätä vammaisten henkilöiden osallisuutta ja edellytyksiä työllistyä. Vaikeimmin vammaisille järjestetään päivätoimintaa viriketoimin-

tana (Vernerin 2021c). THL-sivusto (2019b) määrittelee päivätoiminnan tavoitteelliseksi toiminnaksi, jolla pyritään vahvistamaan arkielämästä selviämistä omatoimisesti. Päivätoiminta järjestetään yksilöllisten tarpeiden mukaan ja osallistujien tulee voida osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Päivätoiminta voi pitää sisällään esimerkiksi jokapäiväisten taitojen opettelua, liikuntaa ja ulkoilua, luovaa toimintaa tai virkistystoimintaa. Toimintaa voidaan järjestää ryhmissä tai yksilöllisenä palveluna. (THL 2019b.) Päivätoimintaa järjestään kehitysvammalain (519/1977) tai vammaispalvelulain (380/1987) perusteella (Vernerin 2021c).

Karisen ym. (2016, 16) raportista tulee ilmi, että kehitysvammaisten ihmisten asumista ohjaa kaksi seuraavaa Valtioneuvoston periaatepäätöstä: ohjelma kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi (2010) sekä päätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisestä asumisesta ja palvelujen turvaamisesta (2012). Vuoden 2010 periaatepäätös koskee kehitysvammaisten ihmisten asumisen ohjelmaa (Kehas-ohjelma), jonka tarkoituksena on mahdollistaa kehitysvammaisille henkilöille yksilöllinen asuminen. (Karinen ym. 2016, 16.) Vuoden 2012 periaatepäätöksessä Kehas-ohjelman tavoitteita laajennettiin ja päämääränä oli kehitysvammaisten laitosasumisen lakkauttaminen vuoteen 2020 mennessä. (Karinen ym. 2016, 16; STM 2016, 2, 4.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan sosiaalihuollon laitospalveluilla tarkoitetaan hoidon ja kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavassa sosiaalihuollon toimintayksikössä. Sen mukaan pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon laitoksessa on oltava henkilön terveyden tai turvallisuuden kannalta perusteltua. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 3:22 §.) Karisen ym. (2016, 15) mukaan vammaisten henkilöiden laitosasumisen lakkauttamiselle on määritelty lähtökohdat myös Suomen perustuslaissa (731/1999) ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (27/2016). Jokaisella on oikeus itse valita asuinpaikkansa ja tehdä päätöksiä oman asumisensa suhteen. (Karinen ym. 2016, 15.)

STM:n (2016, 18) mukaan kehitysvammaisten asumispalvelut järjestetään yleisenä palveluna sosiaalihuoltolain (1301/2014) perusteella tai erityispalveluna kehitysvammalain (519/1977) tai vammaispalvelulain (380/1987) perusteella. Val-

taosa kehitysvammaisten asumispalveluista järjestetään kehitysvammalain perusteella. (STM 2016, 18.) Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) määritellään, että palveluasuminen on palveluasunnossa järjestettävää asumista, johon sisältyy palveluja. Asiakkaille järjestetään heidän tarvitsemansa hoito ja huolenpito sekä toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta. Lisäksi palveluihin kuuluu ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Ympäri vuorokautista hoitoa tarvitseville henkilöille järjestetään tehostettua palveluasumista. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 3:21 §.)

Karisen ym. (2016, 17) mukaan vammaisten ympärivuorokautisia asumispalveluita järjestettäessä tulee noudattaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) ja aluehallintoviranomaisen (AVI) laatimia valvontaohjelmassa määriteltyjä asunnon laatuksikriteereitä. Lisäksi yksilöllisten palveluiden turvaaminen tulee huomioida. (Karinen ym. 2016, 17.) Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta (KVANK) on laatinut asumisen laatuksikriteerit, joiden avulla on tarkoitus kehittää ja arvioida kehitysvammaisten asumista (Kehitysvammaliitto 2018; THL 2019a). Eriksson (2016, 105) toteaa, että vammaisen ihminen itse ei yleensä valitse asumismuotoaan, vaan asiantuntijat suunnittelevat hänen palvelunsa. Itsemääräämisoikeuden merkitystä korostetaan voimakkaasti myös ympärivuorokautisten palvelujen kohdalla. (Eriksson 2013, 105.) Karisen ym. (2016, 55) mukaan myös vaikeavammaisten asukkaiden osallisuutta asumisratkaisuihin ja niihin liittyvien palveluiden suunnittelussa tulisi lisätä.

3.4 Palvelusetelin käyttö

Palvelusetelin käyttöä kunnissa säätelee laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009). Karsio ja Van Aerschot (2017, 164) toteavat tutkimuksessaan palvelusetelin käytön Suomessa lisääntyneen vuoden 2009 palvelusetelilain (569/2009) myötä. Tämä on mahdollistanut palvelusetelin käytön lähes kaikkiin kuntien järjestämisvastuulla oleviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. (Karsio & Van Aerschot 2017, 164.) Lain tarkoituksena on palvelusetelin avulla edistää asiakkaiden valinnan mahdollisuuksia, helpottaa palvelujen saatavuutta ja lisätä kuntien ja yksityisten palvelun tuottajien yhteistyötä (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009 1 §). Kuntaliitto-sivuston (2019) mukaan palve-

luseteli on kunnalle yksi tapa järjestää sosiaali- ja terveystalvetuita. Palvelusetelin avulla kunta voi ohjata asiakkaitaan hankkimaan palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta. Kunta sitoutuu korvaamaan asiakkaan palvelusetelillä hankkiman palvelun kustannukset ennalta määrittelemäänsä arvoon. (Kuntaliitto 2019.)

Palvelusetelilain (569/2009 4 §) mukaan kunta päättää ne palvelut ja palveluiden tuottajat, joihin palveluseteliä voidaan käyttää. Kunnan on pidettävä luetteloa hyväksymistään palveluiden tuottajista ja tiedot on oltava julkisesti saatavilla hintoineen. Kunnan on määriteltävä palvelusetelin arvo siten, että asiakkaalle jäävät kustannukset ovat kohtuullisia. Palvelusetelin arvon määrytyimisestä säädetään lain 7 § ja se voi olla myös tulosidonnainen. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009 4 §, 7 §.) Asiakkaan asemasta säädetään palvelusetelilaissa (569/2009 6 §). Asiakkaan oma mielipide palveluiden järjestämisestä on huomioitava mahdollisuuksien mukaan. Asiakkaalla on myös oikeus kieltäytyä palvelusetelistä, jolloin kunnan on ohjattava hänet muilla tavoin järjestämiensä palveluiden piiriin. Asiakkaan tulee antaa tarvittavat tiedot palvelusetelin myöntämistä varten. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009 6 §.)

Karsion ja Van Aerschotin (2017, 164) mukaan suomalainen palvelusetelijärjestelmä on kansainvälisesti ainutlaatuinen. Kunnat saavat päättää melko vapaasti palvelusetelin käyttöönotosta ja ehdoista. (Karsio & Van Aerschot 2017, 164.) Valkaman, Kallion ja Tukiaisen (2013, 345) mukaan perinteisesti kunnallisia palveluita ovat aiemmin tuottaneet kunnalliset laitokset ja virastot. Karsion ja Van Aerschotin (2017, 166) sekä Valkaman ym. (2013, 345) tutkimuksissa todetaan, että palveluseteli otetaan käyttöön kunnassa palvelusetelijärjestelmää koskevan poliittisen päätöksen myötä ja kuntien päättäjät vastaavat palvelujärjestelmien strategisesta johtamisesta. Karsion ja Van Aerschotin (2017, 166) mukaan palveluseteli toimii vaihtoehtona kunnan tuottamille palveluille, mutta kunta ei ole velvoitettu tarjoamaan palveluseteliä asiakkaan niin halutessa.

Kuntaliiton (2018) selvityksen mukaan Suomessa palveluseteliä käytetään eniten sosiaalipalveluissa. Sellaisia ovat esimerkiksi kotipalvelu ja sen tukipalvelut, omaishoitajien vapaan järjestäminen, sekä tehostetun palveluasumisen järjestäminen. Vuoden 2015 jälkeen palvelusetelien käyttö myös terveystalvetuissa on lisääntynyt, etenkin erikoissairaanhoidon palveluissa. Suurin osa kunnista,

kaksi kolmesta, käytti palveluseteliä sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseksi. (Kuntaliitto 2018.) Karsio ja Van Aerschot (2017) tutkivat millaiseksi palveluiden järjestämisen välineeksi palveluseteli kunnissa ymmärrettiin. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin minkälaisin perustein ja tavoittein palveluseteli oli otettu käyttöön. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla paikallisia johtavia viranomaisia. Useissa kunnissa palveluseteliä käytettiin palveluiden tarvitsijoiden ohjaamiseksi kunnallisista palveluista yksityisten palveluiden piiriin. Tämän myötä pystyttiin hallitsemaan julkisten palveluiden asiakasmääriä. Lisäksi palvelusetelin nähtiin tuovan kustannussäästöä kunnille, sillä asiakkaille jäi maksettavaksi suurempi omavastuuosuus. (Karsio & Van Aerschot 2017, 163, 174.)

Palveluseteleitä on käytössä useissa eri maissa (Karsio & Van Aerschot 2017, 164; Mikkola 2003, 19). Erityisesti 1990-luvulta niiden käyttö EU-maissa on lisääntynyt (Mikkola 2003, 19). Palveluseteleitä on käytetty asiakkaiden ohjaamiseksi julkiselta sektorilta yksityiselle, yksityisen palvelutarjonnan vahvistamiseksi sekä palvelujärjestelmän osana (Karsio & Van Aerschot 2017, 164). Joissakin maissa palvelusetelijärjestelmän tavoitteena on ollut parantaa työllisyyttä (Mikkola 2003, 19). Belgiassa on käytössä palveluseteli kotitaloustöihin helpottamassa huonosti koulutettuja ja maahanmuuttajia työllistymään (Mousaid, Bosmans & Vanroelen 2017, 1). Hong Kongissa on käytössä terveydenhuoltokuponnit tukemassa ikääntyneiden perusterveydenhuollon palveluiden käyttöä yksityisellä sektorilla (Yam, Wong, Fung, Griffiths & Yeoh 2019, 1).

Hollannissa ja Ruotsissa palvelusetelijärjestelmällä on pyritty lisäämään asiakkaan valinnan vapautta (Mikkola 2003, 20). Karsion ja Van Aerschotin (2017, 164) mukaan Hollannissa on käytössä henkilökohtaisen budjetoinnin malli, jossa palveluiden tarvitsijoille tarjotaan palveluiden sijaan rahaa palveluiden hankkimiseen. Ruotsin asiakasvalintamalli (Kundval) muistuttaa palvelusetelijärjestelmää, siinä palvelunkäyttäjä valitsee julkisesti rahoitetulle palvelulle haluamansa palveluntuottajan (Karsio & Van Aerschot 2017, 164; Mikkola 2003, 21).

Ruotsissa on keskusteltu myös kilpailun vaikutuksista palvelujen laadun ja kustannustehokkuuden paranemiseen (Mikkola 2003, 21). Vengberin, Fredrikssonin ja Winbladin (2019, 217, 222) tutkimuksen mukaan valinnanvapauden ja kilpailun

vaikutus ruotsalaisen perusterveydenhuollon laatuun edellyttää vielä monien ehtojen täyttymistä. Esimerkiksi potilaiden on oltava tietoisia valinnanvapaudestaan ja kyettävä tekemään päätöksiä. Palveluita on myös oltava riittävästi saatavilla. Palveluntarjoajien tulee selvittää mistä syistä palveluiden käyttäjät siirtyvät toiselle palveluntarjoajalle. Se voi puolestaan kannustaa palveluntarjoajia parantamaan laatuaan ja tehokkuuttaan. Toisaalta on huomioitava, että asiakkaiden siirtyminen muiden palveluntarjoajien piiriin voi vähentää julkisen perusterveydenhuollon ylikuormitusta. Myös palveluntarjoajille asetetut laatuvaatimukset ovat yksi keino parantaa laatua. (Vengber ym. 2019, 217, 222–223.)

Suomessa vastaavanlaista tutkimusta ovat tehneet Pekola, Linnosmaa ja Mikkola (2017). He tutkivat kilpailun ja sääntelyn vaikutuksia palveluiden laatuun Kelan järjestämissä vaikeavammaisten fysioterapia palveluissa. Tutkimuksen mukaan kilpailulla ei ollut vaikutusta hintoihin, mutta fysioterapian laatua se sen sijaan hieman laski. (Pekola ym. 2017, 1, 14.) Myös englantilaisessa tutkimuksessa Forder ja Allan (2014, 73, 82) tutkivat kilpailun vaikutuksia laatuun ja hintoihin hoitokoti markkinoilla; kilpailun lisääntyessä laatu ja hinta alenivat molemmat. Palvelusetelilaissa (569/2009 5 §) on määritelty palveluiden tuottajien hyväksymisen edellytykset. Sen mukaan yksityisten palveluiden on vastattava vähintään samaa tasoa, jota edellytetään myös kunnalliselta toiminnalta. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustelistä 569/2009 5 §.)

3.5 Valinnanvapauden toteutuminen palvelusetelillä

Karsion ja Van Aerschotin (2017, 163) mukaan valinnanvapauden lisääminen on yksi keskeisiä tavoitteita meneillään olevassa Sote-uudistuksessa. Palvelusetelin nähdään olevan yksi väline, jolla valinnanvapautta voidaan lisätä. (Karsio & Van Aerschot 2017, 163.) Sote-uudistuksen myötä asiakkaiden ja potilaiden rooli ja vastuu omasta hoidosta tulevat lisääntymään (Tolmala, Koponen, Hämäläinen, Korhonen, Koskinen, Asikainen & Kangasniemi 2019, 28).

Sosiaali- ja terveysministeriön ohjaamana toteutettiin palvelusetelikokeilu osana Palvelut asiakaslähtöisiksi kärkihanketta 2017–2018 (STM 2019). Kokeilutoiminta käynnistyi vaihteittain eri puolilla Suomea viidellä eri kokeilualueella vuonna

2017 ja päättyi lokakuussa 2019. Hankkeessa kokeiltiin valinnanvapauden keskeisiä elementtejä. Sen keskeisenä tavoitteena oli hankkia tietoa valinnanvapausmallin ja lainsäädännön suunnitteluun ja jatkokehittämiseen. Palvelusetelin avulla kokeilualueen asukkailla oli mahdollisuus vaihtaa julkiselta puolelta yksityiselle. Kokeiluja tehtiin terveydenhuollossa, hammashuollossa sekä paljon palveluita tarvitsevilla henkilökohtaisessa budjetissa. Asiakkaat olivat tyytyväisiä vaikutusmahdollisuuksiinsa ja haluavat käyttää valinnanvapauttaan. Palveluiden saatavuuden koettiin lisääntyneen ja palveluita kehitettiin asiakaslähtöisempään suuntaan. Toimiakseen sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisprosessi vaatii aikaa. Keskeisenä haasteena koettiin tietojärjestelmien yhteensovittaminen. (STM 2019, 3, 12, 36–39.)

Karsion ja Van Aerschotin (2017, 174) tutkimuksessa todettiin, että palvelusetelillä järjestettävissä palveluissa paikalliset markkinat ovat olennainen tekijä. Palveluseteli ei tarjoa kuluttajille riittävästi valinnanmahdollisuuksia, jos paikalliset palvelumarkkinat ovat heikot. Tällaisia ongelmia muodostuu etenkin syrjäseuduilla. Palvelusetelin nähtiin mahdollistavan valinnanvapauden vain sellaisilla alueilla, joilla yksityiset palveluiden tuottajat näkevät mahdollisuuden menestyä. Tutkimuksessa pohdittiin myös valinnanvapauden toteutumista henkilöillä, jotka eivät itse ole kykeneviä tekemään valintoja toimintakyvyn alenemisen vuoksi. Esimerkiksi muistisairaiden kohdalla valintojen tekeminen on toisista henkilöistä riippuvaista. Tällöin merkittävässä roolissa ovat palveluiden tarvitsijoiden omaiset tai palveluita järjestät viranomaiset. (Karsio & Van Aerschot (2017, 163, 174.) Myös Kuusinen-James ja Seppänen (2013, 314, 325–327) totesivat tutkimuksessaan, että valinnanmahdollisuudet toteutuvat hyvin rajatusti ikääntyvillä kuluttajilla. Tällöin omaisille jää suuri vastuu valintojen tekemisessä. Kuluttajana toimiakseen pitää kyetä määrittelemään tarpeet, vertailla eri palveluvaihtoehtoja ja palveluntarjoajia sekä tehdä päätös. (Kuusinen-James & Seppänen 2013, 314, 325–327.)

STM:n ja Valtiovarainministeriön (2016, 14) Valinnanvapaus uudistuksen luonnoksessa palvelusetelien on suunniteltu muuttuvan tulevaisuudessa asiakasseteleiksi. Laki velvoittaisi maakunnat ottamaan asiakassetelin käyttöön. Tuolloin maakunta olisi sopimusosapuolena palvelun tuottajan kanssa, ei asiakas kuten palvelusetelillä järjestettävissä palveluissa. Asiakkaalle asiakasseteli toisi lisää

valinnan mahdollisuuksia valita palveluiden tuottaja laajemmalta alueelta. Asiakasetelillä annettavista palveluista asiakas maksaisi asiakasmaksuista annetun lain mukaista asiakasmaksua. Tämä tulisi asiakkaalle todennäköisesti edullisemmaksi kuin palvelusetelin omavastuuosuus. (STM & Valtiovarainministeriö 2016, 14–15.) Sisäministeriön, STM:n ja Valtiovarainministeriön yhteisen tiedotteen (Sote-uudistus 2020) mukaan hallitus viimeisteli Sote-uudistuksen lakiesitysluonnoksen ja antoi sen eduskunnan hyväksyttäväksi joulukuussa 2020. Sen mukaan palvelusetelilaki jäisi edelleen voimaan ja uudistettaisiin jatkossa erikseen. (Sote-uudistus 2020.) STM:n tiedotteen mukaan Sote-uudistuksen lakipaketin muutostyö on edelleen kesken ja uudistettujen lakien on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alusta (Sote-uudistus 2021).

STM:n ja Valtiovarainministeriön (2016, 16) mukaan jatkuvan tuen ja avun tarvitseville henkilöille, lähinnä vammaisille ja iäkkäille, on suunniteltu henkilökohtaisen budjetin mallia. Henkilökohtaisen budjetoinnin lähtökohtana on, että henkilö itse saa suunnata käytössä olevat rahat tarpeelliseksi katsomaansa palveluun. Henkilökohtaisen budjetin ajatellaan vahvistavan itsemääräämisoikeutta ja lisäävän valinnanvapautta. (STM & Valtiovarainministeriö 2016, 16.)

Henkilökohtaisen budjetoinnin mallia kokeiltiin vammaispalveluissa (Eriksson 2013, 5). Tämä toteutettiin kehittämishankkeen sisällä vuosina 2010–2013. Tutkimuksessa selvitettiin vammaisen ihmisen aseman määrittelyä pilottiprosessin käynnistyessä. Lisäksi tutkittiin, oliko prosessin kuluessa ollut mahdollista edistää vammaisen palvelunkäyttäjän itsemääräämistä omien palvelujen järjestämisessä. Henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilun tulokset olivat myönteisiä. Itsemääräämisoikeuden paraneminen liittyi yksilökeskeiseen palvelusuunnitteluun. Kuitenkaan yksilökeskeisen palvelusuunnittelun ei nähty parantavan itsemääräämisoikeutta, mikäli työntekijöiden valta päätösten teosta jää vallitsevaksi. (Eriksson 2013, 5–6, 14, 111.) Myös tällä hetkellä on meneillään henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhanke vammaisille henkilöille vuosille 2020–2021 STM ja THL yhteistyössä (THL 2020). Hankkeen tavoitteena on luoda koko maata koskevat periaatteet ja toimintatavat, jotta henkilökohtaisen budjetoinnin mallilla voidaan vahvistaa vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja valinnanmahdollisuuksia. (THL 2020.)

3.6 Palvelusetelin sääntökirja

Melin ym. (2012, 17) ohjeistaa palvelusetelioppaassa, että kunnalla tulisi olla käytävissä palvelusetelin sääntökirja ennen palvelusetelin käyttöönottoa. Palveluseteliä koskevan lainsäädännön (569/2009) mukaan sopimussuhde muodostuu asiakkaan ja palveluntuottajan välille. Siten kunta ei ole sopimusosapuolena palvelusetelillä hankittavissa palveluissa. Kunta ei voi kuitenkaan siirtää lakien mukaista vastuutaan kuntalaisista huolehtimisesta ja palveluiden järjestämisestä. Sääntökirja on väline, jonka avulla kunta säätelee asiakkaan ja palveluntuottajan välistä sopimusta ja määrittää palvelun laadun vaatimukset. (Melin ym. 2012, 17.)

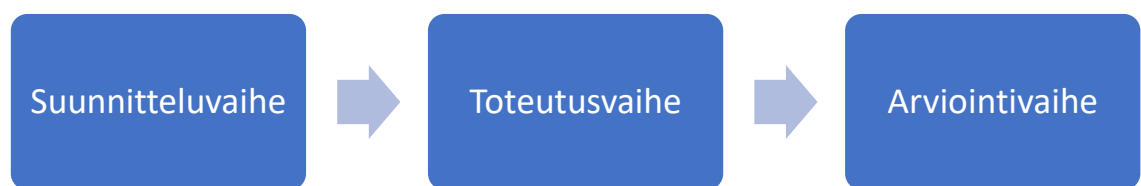
Melinin ym. (2012, 18) mukaan sääntökirjaan sisältyy yleinen- ja palvelukohtainen osa. Yleisessä osassa käsitellään pakollisia lainsäädäntöön perustuvia hyväksymisehtoja. Sääntökirjan palvelukohtaisessa osassa käsitellään kunnan määrittelemiä harkinnanvaraisia hyväksymisehtoja. Sääntökirjalla kunta ilmoittaa asukkailleen kuka on oikeutettu käyttämään palveluseteliä ja mihin palveluihin sekä palvelusetelin arvon. Palveluntuottajilla on tasa-arvoinen oikeus hakeutua palveluiden tuottajaksi palvelusetelillä järjestettäviin palveluihin. Kunta päättää mitkä palveluidentuottajat se hyväksyy. Kunta voi myös valita osan palveluidentuottajista kilpailuttamalla. Palveluntuottajan on täytettävä ja hyväksyttävä sääntökirjan ehdot. (Melin ym. 2012, 17–19.)

4 SÄÄNTÖKIRJAN LAADINTA PELLON KUNNASSA

4.1 Konstruktiivinen menetelmä kehittämistoiminnassa

Sääntökirjan laatiminen toteutettiin projektiluonteisena kehittämistyönä. Kehittämistyötä ohjasi konstruktiivinen lähestymistapa. Konstruktiivisella menetelmällä tuotetaan uusia ratkaisuja käytännön ja tosielämän ongelmiin (Lukka 2001). Tässä kehittämistyössä lähdettiin etsimään ratkaisua kehitysvammaisten palveluiden uudelleen järjestämiseksi palvelusetelin avulla. Salosen, Elorannan, Hautalan ja Kinoksen (2017, 56) mukaan kehittämistoiminta lähtee liikkeelle käytännön työssä ilmenneestä muutos tarpeesta. Kehittämistoiminta etenee vaiheittain ja usein vaiheet limittyvät toisiinsa ja voivat olla myös yhtäaikaisia (Salonen ym. 2017, 52).

Tavallisesti konstruktiivinen prosessi sisältää seitsemän vaihetta: kehittämistarpeen tunnistaminen, ideointivaihe, suunnittelu, toteutus, tuotos, arviointi ja päätös vaihe (Lukka 2001; Salonen ym. 2017, 52). Tässä toteutuneessa sääntökirjan laatimisprosessissa saattoi tunnistaa kolme vaihetta, jotka olivat suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaihe. Sääntökirjan laatimisprosessin etenemisen vaiheet ovat kuvattu alla (Kuvio 1).

Kuvio 1. Sääntökirjan laatimisprosessin eteneminen

Sääntökirjan laadintaa varten nimettiin ohjausryhmä, joka koostui kolmesta henkilöstä. Ohjausryhmään kuuluivat Pellon kunnan hyvinvointijohtaja, hoitotyön esimies ja hoivapalveluiden esimies. Sääntökirjan laatimisessa ja sitä kuvaavassa prosessissa aineistoksi muodostuivat ohjausryhmän aloitustapaamisen muistio,

ohjausryhmän sähköposti ja puhelinkeskusteluista tallennetut muistiot, ohjausryhmän laatimat kommentit sääntökirjan raakateksteihin sekä heidän arviointinsa sääntökirjasta.

Kehittämistarve oli tunnistettu jo ennen sääntökirjan laatimisprosessin alkua. Ideointivaihe toteutui suunnitteluvaiheen lomassa. Toteutusvaiheessa laadittiin tuotos eli sääntökirja. Päätösvaihe eli valmiin sääntökirjan hyödyntäminen tulee toteutumaan tulevaisuudessa. Seuraavissa luvuissa kuvaus sääntökirjan laatimisessa toteutuneista vaiheista.

4.2 Suunnitteluvaihe

Toikon ja Rantasen (2009, 58) mukaan käytännön toteutuksen suunnittelu ja valmistelu on kehittämistoiminnan organisointia. Mahdollisimman konkreettisesti perusteltu tavoite on kehittämistoiminnan toteutuksen kannalta eduksi. Tavoite muodostaa organisoinnin lähtökohdan ja määritellään resurssit, joilla tavoitteeseen pyritään. (Toikko & Rantanen 2009, 57–58.) Salosen ym. (2017, 59) mukaan suunnitteluvaiheessa kehittämistoiminnalle määritellään vastuuhenkilöt. Tutkimusaiheeseen on tärkeää tutustua laaja-alaisesti tutkimusten ja muun kirjallisuuden pohjalta. Kehittämisen kohde rajataan ja laaditaan kirjallinen kehittämissuunnitelma. (Salonen ym. 2017, 60.)

Pellon kunnassa oli tullut tarve kehitysvammaisten laitoshoidon lakkauttamisesta ja kehitysvammaisille suunnattujen asumispalveluiden uudelleen järjestämisestä. Tämän taustalla oli valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten laitoshoidon purkamisesta vuoteen 2020 mennessä (Karinen ym. 2016, 7). Pellossa kehitysvammaisten asumispalvelut järjestettiin edelleen laitoshoidossa syksyllä 2019 tämän kehittämistyön alkaessa. Palveluiden uudelleen järjestämiseksi kunnassa suunniteltiin ottaa käyttöön palveluseteli, jonka avulla kunta voisi ostaa kyseiset palvelut yksityisiltä palveluntuottajilta. Palvelusetelin käyttöön ottamisen todettiin edellyttävän sääntökirjaa, joka ohjaa päätöksentekoa. Sääntökirja suunniteltiin toteutettavan YAMK opinnäytetyönä.

Sääntökirjan valmistelu käynnistyi 25.10.2019 aloitusneuvottelulla ohjausryhmän kanssa. Kehittämistyöhön varatut resurssit olivat hyvin pienet. Resurssina oli ohjausryhmälle ohjaukseen varattu aika. Sääntökirjan laatijalle myönnettiin muutama palkallinen koulutuspäivä sääntökirjan laatimista varten. Kehittämistyön aihe rajattiin koskemaan palvelusetelin sääntökirjan laatimista kehitysvammaisten asumispalveluihin. Aloitusneuvottelussa sovittiin, että sääntökirjan laatiminen ja prosessin etenemisen suunnittelu olivat sääntökirjan laatijan vastuulla. Ohjausryhmän tehtäväksi sovittiin sääntökirjan laadinnan ohjaus, edistymisen seuranta ja tuotoksen asianmukaisuuden arviointi. Sääntökirjan tulee olla tarkoituksenmukainen ja vastata kunnan tarpeisiin. Aloitusneuvottelussa sovitut asiat sääntökirjan laatija kirjasi itselle muistioksi.

Aloitusneuvottelun jälkeen sääntökirjan laatija aloitti kehittämissuunnitelman tekemisen sekä taustatietojen hankkimisen sääntökirjan laatimista varten. Sääntökirjan laatija tutustui palvelusetelin käyttöä sääntelevään lakiin sekä muiden kuntien valmiisiin sääntökirjoihin. Sitra oli laatinut valmiita palvelusetelioppaita sekä palvelusetelin sääntökirja malleja. Huomiona oli, että muidenkin kuntien sääntökirjoissa oli hyödynnetty pitkälti Sitran valmiita runkoja. Kehittämissuunnitelma hyväksyttiin 3.2.2020. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen tehtiin toimeksiantositoumus (Liite 1) ja haettiin tutkimuslupa (Liite 2) kunnalta, joka hyväksyttiin 13.3.2020. Suunnitteluvaiheessa yhteydenpidon tarve ohjausryhmän kanssa oli vähäistä ja tähän käytettiin viestimistä sähköpostilla. Yhteydenpidon välineeksi jatkossakin ohjausryhmä toivoi sähköpostia.

Melin ym. (2012, 43) ohjeistaa kuinka sääntökirja kannattaa laatia. Laatiminen kannattaa aloittaa tutustumalla materiaaliin kunnat.net (nykyään kuntaliitto.fi) sivustolta, koulutustilaisuuksista, perehtymällä lainsäädäntöön ja kysymällä neuvoa sääntökirjan jo laatineilta. Lisäksi on hyvä vertailla valmiita sääntökirjoja ja laatia niiden pohjalta omaan kuntaan parhaiten sopivia malleja. Sääntökirjan voi laatia yksittäinen henkilö, ryhmä kunnan asiantuntijoita, useampi kunta yhdessä sekä myös palveluntuottajat voivat osallistua sääntökirjan laatimiseen. Sääntökirjaan voi pyytää kommentteja palveluntuottajilta ja muiden kuntien asiantuntijoilta ja palveluntuottajille määriteltujen ehtojen riittävyttä ja toimivuutta tulee seurata jatkuvasti. (Melin ym. 2012, 43.)

4.3 Toteutusvaihe

Salosen ym. (2017, 62) mukaan toteutusvaihe voi alkaa, kun suunnitelma on valmis ja hyväksytty organisaatiossa. Toteutusvaihe on vaativa työskentelystä vastuussa oleville henkilöille. Toteutusvaiheessa edetään suunnitelman mukaan, mutta usein suunnitelmia joudutaan tarkentamaan toteutuksen edetessä. Dokumentointi on tehtävä huolellisesti, jotta siihen voidaan palata viimeistään arviointivaiheessa. (Salonen ym. 2017, 62.)

Toteutusvaiheen oli tarkoitus alkaa 21.4.2020 pidettävällä verkkovälitteisellä koulutuksella, jossa opastetaan palvelusetelin käyttöönottoon. Koulutus peruuntui kuitenkin vähäisen osallistujamäärän vuoksi eikä uutta vastaavaa koulutusta ollut tiedossa. Tieto koulutuksen peruuntumisesta tuli vasta viikkoa ennen koulutuksen ajankohtaa, joten tämä lykkäsi hieman sääntökirjan laatimisen aloittamista. Ohjausryhmä päätyi siihen, että sääntökirjan laatiminen aloitetaan ilman koulutusta tutustumalla muiden kuntien sääntökirjoihin ja palvelusetelin käyttöönoton oppaisiin. Ohjausryhmän toiveesta sääntökirjan tekijä oli puhelimitse yhteydessä toiseen kuntaan, joka oli jo aiemmin laatinut sääntökirjan. Tarkoituksena oli selvittää miten, sääntökirja oli toisessa kunnassa laadittu. Tässä kunnassa sääntökirja oli laadittu myös tutustumalla toisten kuntien sääntökirjoihin ja kokoamalla niistä omaan kuntaan sopiva malli.

Sääntökirjan laatiminen alkoi toukokuussa 2020. Sääntökirjan laatija hyödynsi valmiita sääntökirja malleja. Sellaisia olivat esimerkiksi Palvelusetelin sääntökirja – Yleinen malli (Sitra 2011a) ja Tehostetun palveluasumisen sääntökirja (Sitra 2011b). Ohjausryhmä oli tutustunut ennalta muutaman kunnan sääntökirjoihin ja esitti toiveita Pellon sääntökirjaan liittyen. Toiveena oli, että Pelloon tuleva sääntökirja ei olisi liian laaja vaan asiakeskeinen ja selkeä. Lisäksi sääntökirjan laatija vertaili muiden kuntien sääntökirjoja, jotka olivat internetissä saatavilla kuntien kotisivuilla. Muiden kuntien sääntökirjoista Pellon kunnan sääntökirjan toteutuksessa hyödynnettiin Sallan (Sallan kunta 2018), Rovaniemen (Rovaniemen kaupunki 2017), Kuopion (Kuopion kaupunki 2019), Etelä-Savon (Etelä-Savon sosiaali- ja terveysalan kuntayhtymä 2020), Päijät-Hämeen (Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä 2018) ja Ylitornion (Ylitornion kunta 2017) sääntökirjoja.

Sääntökirja sisälsi yleisen- ja palvelukohtaisen osan. Yleinen osa laadittiin pitkälti Sitran valmiiden pohjien mukaan ja se sisälsi pakollisia lainsäädäntöön liittyviä ehtoja. Muidenkin kuntien sääntökirjan yleinen osa oli pitkälti Sitran valmiiden runkojen mukainen, eikä yleisessä osassa ollut juuri eroja eri kuntien välillä. Palvelukohtainen osa käsitteli kehitysvammaisten asumispalveluita. Palvelukohtaisen osan kohdalta sääntökirjan laatija tarvitsi moneen asiaan vielä täsmennystä ohjausryhmältä, että sääntökirja saataisiin vastaamaan Pellon kunnan tarpeita. Sääntökirjan sähköiseen raakaversioon laitettiin tehostevärillä kommentteja ja kysymyksiä ohjausryhmälle. Sääntökirjan laatimiseksi ohjausryhmältä pyydettiin varmennusta esimerkiksi palvelusetelijärjestelmän kohderyhmään kuuluvista asiakkaista. Ohjausryhmän näkemystä tarvittiin myös palvelusetelin arvon määrittymiseen ja siihen, kuinka monta ryhmää palvelusetelin palvelutuotteita tulee. Lisäksi ohjausryhmältä pyydettiin varmennusta, kuinka palvelut järjestetään juuri Pellon kunnassa. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi saattohoidon järjestäminen ja asiakkaiden terveydenhuollon järjestäminen.

Sääntökirjan tekijä sai laadittua ensimmäinen version sääntökirjasta kesäkuussa 2020. Versio lähetettiin sähköpostitse ohjausryhmälle. Kesän aikana ohjausryhmä tutustui sääntökirjaan ja teki korjausehdotuksia sääntökirjan sähköiseen raakaversioon. Ohjausryhmä käytti kommentteihinsa toisen väristä tehosteväriä, jolloin korjausehdotukset olivat helposti havaittavissa. Yleiseen osaan korjauksia ei juurikaan tullut. Palvelukohtaiseen osaan palvelusetelin kohderyhmään oli tullut tarkennusta ja hieman laajennusta. Alun pitäen sääntökirjan oli tarkoitus tulla kehitysvammaisten asumispalveluiden järjestämiseksi, mutta lisäryhmänä tuli kehitysvammaisten päivätoiminta. Päivätoiminnan mukaan tulemisen takia sääntökirjan laatijan piti etsiä lisää vielä uutta tietoa ja tutkia oliko sääntökirjoja tehty aiemmin vastaavaan. Palvelusetelin arvon määrittämiselle perustettiin oma ryhmä, joka valmistelee palvelusetelin arvon määrittymisen. Ryhmään kuuluivat Pellon kunnan hyvinvointijohtaja, hoitotyön esimies sekä toimistosihteeri. Palvelusetelin palvelutuotteet ohjausryhmä jaotteli viiteen luokkaan, joiden perusteella myös palvelusetelin arvon oli tarkoitus määriä. Lisäksi ohjausryhmä toivoi tehtäväksi kustannusvastuut taulukon, mistä kävisi ilmi kuka vastaa taulukossa luetelluista kustannuksista; kunta, tuottaja vai asiakas itse. Vastaavanlainen kustannusvastuut taulukko oli käytössä muutamissa muissa kunnissa joiden sääntökirjoihin tutustuttiin.

Alkusyksyllä 2020 sääntökirjan laatija muokkasi sääntökirjaa ohjausryhmän toiveiden mukaisesti ja laittoi sen uudelleen ohjausryhmän kommentoitavaksi ja muokattavaksi. Versio lähetettiin sähköpostitse syyskuussa 2020. Lisä kommentit ja kysymykset laitettiin jälleen tehostevärillä. Ohjausryhmälle esitetyt kysymykset koskivat lähinnä sitä olivatko sääntökirjan laatijan tekemät muutokset sääntökirjaan tarkoituksenmukaisia ja Pello kunnan toimintaa vastaavia. Ohjausryhmä antoi lopulliset korjausehdotuksensa sääntökirjaan ja kustannusvastuut taulukkoon maaliskuussa 2021. Korjausehdotuksia ei tässä vaiheessa juurikaan enää tullut ja ohjausryhmä hyväksyi sääntökirjan laatijan tekemät muutokset. Palvelusetelin palvelutuotteiden jaottelua piti vielä tarkentaa. Sääntökirjan laatija sai valmiiksi ohjausryhmän hyväksymän version sääntökirjasta huhtikuussa 2021. Palvelusetelin arvon määrittämisen toimeksiantaja päätti siirtää myöhempään ajankohtaan ja sen laatii siihen aiemmin valittu ryhmä.

4.4 Arviointivaihe

Salosen ym. (2017, 64–65) mukaan arviointivaiheessa verrataan kehittämistoiminannalla saatuja tuloksia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja laaditaan myös loppuraportti eli kirjallinen selostus kehittämistoiminnasta. Arvioinnin tulisi olla jatkuvaa ja sisältyä prosessin kaikkiin vaiheisiin. Pitäisi miettiä mikä muuttui ja mitkä olivat toiminnan vaikutukset, mitä opittiin ja missä mahdollisesti epäonnistuttiin. Kun kehittämistyölle asetetut tavoitteet ja tulokset on saavutettu, on kehittäminen onnistuneesti suoritettu. Kehittämistyöllä saadut hyödyt ja toiminnan muutokset ilmenevät valmiista tuotoksesta tai saaduista tuloksista. Lopuksi suunnitellaan, kuinka saatuja tuloksia tai tuotosta hyödynnetään jatkossa. (Salonen ym. 2017, 64–66.)

Sääntökirjan laatimisen aikana arviointi toteutui ohjausryhmän antamana palautteena ja korjausehdotuksina sääntökirjaan. Ohjausryhmä vastasi sääntökirjan laatijan kysymyksiin ja ohjasi sääntökirjan sisällön muokkautumista. Näin sääntökirjasta saatiin laadittua mahdollisimman tarkoituksenmukainen Pello kunnalle. Kun sääntökirja saatiin valmiiksi, pyydettiin ohjausryhmää arvioimaan kehittämisprosessia. Ohjausryhmä piti sääntökirjan laatijan työskentelyä johdonmukaisena ja vastuullisena. Lisäksi ohjausryhmä koki sääntökirjan laatijan vuorovai-

kutuksen olleen säännönmukaista kehittämisprosessin aikana. Prosessin etene-
miseen vaikutti koronapandemia, joka aiheutti kiireitä ohjausryhmälle ja vähensi
ohjausryhmän mahdollisuuksia käydä keskustelua sääntökirjan kehittämisestä.
Sääntökirjan oli tarkoitus alun perin valmistua syksyllä 2020 mutta koronapande-
miasta johtuen sääntökirjan valmistumisen aikataulu siirtyi.

Ohjausryhmä hyväksyi sääntökirjan version ja piti sitä tarkoitustaan vastaavana.
Heidän mielestään kehittämisryhmälle asetetut tavoitteet oli saavutettu. Ohjausryh-
män mielestä kehittämisryhmän tulokset ovat palvelusetelin arvon määrittelyn jäl-
keen sovellettavissa toimintaan. Lopullisen hyväksynnän sääntökirjasta tekee hy-
vintilautakunta ennen kuin palveluseteli otetaan kunnassa käyttöön. Ohjaus-
ryhmältä kysyttiin sähköpostitse, kuinka sääntökirjaa aiotaan jatkossa hyödyntää
muiden palveluiden kehittämisessä. Sääntökirjan kohderyhmää oli jo suunniteltu
laajennettavan kehitysvammaisten lisäksi myös vammaispalvelun asiakkaisiin.
Jatkossa sääntökirjaa oli tarkoitus hyödyntää ja käyttää pohjana ikäihmisten pal-
veluiden palveluseleiden määrittämiseen, erityisesti avopalveluiden kehittämi-
seen.

5 SÄÄNTÖKIRJAN ESITTELY

Kehittämistyön tuotoksena syntyi palvelusetelin sääntökirjasta versio 1 (Liite 3). Sääntökirja käsitteli kehitysvammaisten päivätoiminnan ja asumispalveluiden järjestämistä. Sääntökirja laadittiin Pellon kunnalle palvelusetelin käytön ohjaukseen ja valvontaan. Se oli tarkoitettu myös palveluseteliasiakkaille ja palveluidentuottajille. Asiakkaat saattoivat lukea siitä, millaisia palveluita heillä on oikeus saada. Palveluidentuottajat puolestaan saivat tietoa muun muassa kunnan asettamista kriteereistä, joita palveluidentuottajien oli noudatettava palveluiden järjestämisessä. Ohjausryhmä ohjasi sääntökirjan sisällön muodostumista. Sääntökirjan laatija toteutti sääntökirjan ohjausryhmältä saatujen toiveiden ja palautteiden mukaisesti.

Sääntökirjaan muodostui yleinen osa sekä palvelukohtainen osa. Sääntökirjan yleinen osa mukailee Palvelusetelin sääntökirjan yleistä mallia (Sitra 2011a). Siinä määriteltiin käsitteet asiakas, palveluseteli, tulosidonnainen palveluseteli sekä omavastuuosuus. Lisäksi käsiteltiin omien otsikoiden alla, mitä sisältyy asiakkaan asemaan, palvelun tuottajan velvoitteisiin ja kunnan velvoitteisiin, sekä verotus, valvonta ja sääntökirjan muuttaminen. Palvelukohtaisessa osassa käsiteltiin Pellon kunnan omia ehtoja palvelusetelin myöntämiselle kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin. Palvelukohtaisen osan runkona käytettiin Tehostetun palveluasumisen sääntökirjaa (Sitra 2011b). Tehostetun palveluasumisen sääntökirjassa (Sitra 2011b) malli oli suunniteltu vanhuspalveluihin. Valmista mallia muokattiin ohjausryhmältä saatujen palautteiden perusteella soveltuvaksi kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin. Lisäksi huomioitiin, kuinka palvelut järjestetään Pellon kunnassa.

Palvelusetelijärjestelmän piiriin kuuluvat asiakkaat määriteltiin kehitysvammalain (519/1977) mukaan. Lisäksi määriteltiin mitä päivätoiminta ja asumispalvelut tarkoittavat. Palvelusetelillä hankittavat palvelutuotteet jaoteltiin viiteen ryhmään ohjausryhmän ohjeistuksen mukaisesti. Ryhmät olivat päivätoiminta, palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen luokka 1, tehostettu palveluasuminen luokka 2 ja vaativa tehostettu palveluasuminen. Lisäksi eriteltiin millaisia avuntarpeita kunkin palvelutuotteen ryhmään kuuluvat asiakkaat tarvitsevat. Palvelusetelin arvon määräytyminen siirtyi myöhempään ajankohtaan.

Palvelun sisältövaatimuksia käsittelevästä kappaleesta tuli laaja. Siinä määriteltiin palveluyksikköä koskevat yleiset sopimusehdot, tilat, laitteet ja välineet, henkilöstö, osaaminen, laadun hallinta, rajoitteiden ja pakotteiden käyttö, ateriat, turvallisuus, raportointi ja valvonta, asiakasitietojen käsittely, dokumentointi ja arkistointi. Palvelukohtaisessa osassa käsiteltiin omina otsikkoina myös palveluntuottajan henkilökunnan pätevyysvaatimuksia, jotka ovat määriteltäviä myös laissa ja palvelusetelin myöntäjän riippumattomuus. Lisäksi käsiteltiin asiakkaan ostamat lisäpalvelut, jotka asiakas maksaa itse sekä määriteltiin palvelustelillä tuotettavan palvelun aikarajoitus, jolloin palveluntuottajan on tarjottavat asiakkaalle palveluasumispaikkaa, jos tuottajan yksikössä on vapaa paikka.

Toimeksiantajan toiveesta laadittiin myös kustannusvastuut taulukko. Vastavanlainen oli käytössä myös muutamissa muissa kunnissa, joiden sääntökirjoihin tutustuttiin. Taulukkoon jaoteltiin kuka vastaa taulukossa luetelluista kustannuksista; kunta, tuottaja vai asiakas itse. Taulukossa listattuja kustannuksia olivat eriteltynä yleiset tilat ja yksityistilat ja esimerkiksi näiden vuokra, vakuutukset, puhtaana- ja kunnossa pito, kalusteet, vaatteet. Lisäksi erilaiset tuotantohyödykkeet, esimerkiksi ateriamaksu, vaipat, lääkkeet, henkilökunnan suojarusteet, pyykkihuolto sekä IT-laitteet ja ohjelmistot.

Sääntökirja luovutettiin Pellon kunnalle sähköisessä muodossa, mistä he voivat tarvittaessa muokata ja päivittää sitä helposti. Vielä on epäselvää, mihin sääntökirja tulee kunnassa nähtäville. Lisäksi jatkossa, jos Pellon kunta päättää laajentaa palveluseteliä myös muihin kuin kehitysvammaisille suunnattuihin palveluihin, on muokkaaminen helppoa jo valmiista sääntökirjasta.

6 POHDINTA

6.1 Kehittämistyön prosessi

YAMK opintojen alkuvaiheessa kysyin omalta työnantajaltani Pellon kunnasta olisiko kunnassa tarvetta kehittämistyölle, joka voitaisiin toteuttaa opinnäytetyönä. Ajankohtaisena Pellon kunnassa oli kehitysvammaisten laitoshoidon purkaminen valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti. Tämä oli suunniteltu toteuttavaksi palvelusetelin avulla, jota varten tarvittaisiin palvelusetelin sääntökirja. Pellon kuntaan palvelusetelin oli tarkoitus tulla kokonaan uutena asiana. Aihe oli itselle uusi ja vieras, mutta vaikutti tärkeältä ja tarpeelliselta kunnalle, joten aiheeseen hieman perehdyttyä päätin valita tämän aiheekseni. Mielestäni aihe sopi hyvin YAMK hyvinvointiosaamisen johtamisen koulutukseen. Palvelusetelin käyttöönoton ajallinen tarve ajoittui myös opintojeni kannalta hyvään ajankohtaan.

Tämä kehittämistyö liittyi kunnan tarpeeseen purkaa laitoshoidon ja järjestää uudelleen kehitysvammaisille suunnattuja palveluita ottamalla käyttöön palveluseteli. Tavoitteena oli tuottaa palvelusetelin sääntökirja kehitysvammaisten päivätoimintaan ja asumispalveluihin. Opinnäytetyössäni toteutin sääntökirjan ja kuvasin sääntökirjan laadintaprosessin etenemisen. Kehittämistyön aihe oli laaja yhdelle tekijälle. Välillä kehittämistyön edetessä olisi kaivannut toista tekijää kaveriksi ja vertaistueksi. Kehittämistyöhön varatut resurssit olivat pienet, joten prosessin hallinta ja sisältöjen työstäminen jäivät enimmäkseen opinnäytetyöntekijälle. Kehittämistyön prosessin etenemisessä ohjausryhmä oli tärkeässä roolissa. Sääntökirjan laatiminen eteni ohjausryhmältä saatujen kommenttien ja palautteiden pohjalta.

Tilanne kunnassa muuttui kehittämistyön tekemisen aikana. Kunta lähti muuttamaan kehitysvammaisten asumispalveluja Aluehallintoviraston huomautuksen vuoksi. Sen mukaan kehitysvammaisten laitoshoidon olisi tullut olla lakkautettuna vuoteen 2020 mennessä ja syksyllä 2020 kehitysvammaisten asumispalveluita järjestettiin edelleen laitoshoidossa. Kunta muutti kehitysvammaisten laitosasumisen palveluasumiseksi entisiin palvelukodin tiloihin. Tämän vuoksi myös palvelusetelin käyttöönotto siirtyi myöhemmälle ajankohdalle, eikä välitöntä tarvetta palvelusetelin sääntökirjalle ollut. Tällä hetkellä Pellon kunnassa kehitys-

vammahuollon palvelut järjestetään kunnan toimesta. Kehitysvammaisten asumispalvelut ovat sosiaalihuollon mukaista palveluasumista. Kehitysvammaisten ryhmäkoti Koivulakodissa on viisi tehostetun palveluasumisen paikkaa ja kahdeksan tavallisen palveluasumisen paikkaa. Osalle tavallisessa palveluasumisessa olevista henkilöistä järjestetään myös työtoimintaa kunnan toimintakeskuksella.

Kunta suunnitteli laajentavansa palvelusetelin käyttöä jatkossa muihin palveluihin ja käyttäjäryhmiin. Siivouspalveluita ehdotettiin lisättäväksi sääntökirjaan, mutta tämä päätettiin rajata kehittämistyön ulkopuolelle, ettei itse kehittämistyö laajenisi liikaa. Lisäksi sääntökirjaa suunniteltiin laajennettavan kehitysvammaisten lisäksi vammaispalvelun asiakkaisiin, mutta tämä rajautui myös kehittämistyön ulkopuolelle. Jatkossa kunnan laajentaessa palveluseteliä myös muille kunnan sote-palveluita tarvitseville ryhmille voi tätä jo valmista sääntökirjaa hyödyntää. Sääntökirjan yleinen osa on hyödynnettävissä lähes suoraan muihinkin palvelusetelillä järjestettäviin palveluihin. Sääntökirjan palvelukohtaista osaa tulee muokata käyttäjäryhmän ja palveluiden mukaan, mutta niihinkin voi hyödyntää mallia jo tästä valmiista sääntökirjasta. Lisäksi tätä valmista sääntökirjaa voivat hyödyntää myös muut kunnat, jotka suunnittelevat ottavansa palvelusetelin käyttöön ja ovat laatimassa sääntökirjaa oman kuntansa tarpeisiin.

Sääntökirjan sähköistä muotoa pidettiin hyvänä, mistä sitä on helppo muokata ja päivittää tarvittaessa. Sääntökirja on laajasti sidoksissa eri lakeihin, joten muutostarve on ennakoitavissa. Sääntökirjan ehtoihin voi tulla muutoksia myös valtakunnalliselta tasolta sote uudistuksen edessä ja lainsäädännön muuttuessa. Muutoksia voi aiheuttaa myös paikallisella tasolla käytäntöjen muuttuminen kunnassa. Kunnassa olisikin hyvä organisoida ja suunnitella sääntökirjan päivitys ja ylläpito.

Kehittämistyön tekeminen oli myös opettavainen kokemus. Kehittämistyö lisäsi ymmärrystä kunnallisesta päätöksenteosta sekä sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden järjestämisestä. Kehittämistyössä mukana oleminen tuotti mahdollisuuden oppia projektissa työskentelyä ja prosessin johtamista. Aiheeseen perehtyminen mahdollisti myös osaamisen laajentamisen kunnassa käsiteltäviin kehitysvammaisten palveluita koskeviin kysymyksiin, jotka ovat usein sosiaalialan osaamiseen painottuvia. Tulevaisuudessa palvelusetelien käyttö tulee yleistymään, joten oli

hyödyllistä perehtyä aiheeseen. YAMK koulutuksen myötä uramahdollisuudet tulevat laajentumaan ja kehittämistyössä mukana olemisesta on hyötyä tässäkin asiassa.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kankkusen ja Vehviläinen-Julkusen (2017, 211) mukaan eettisyys on kaiken tieteellisen toiminnan ydin. Tutkimusetiikkaan sisältyviä sääntöjä tarkastellaan suhteessa tutkimuskohteeseen, tavoitteeseen ja koko prosessiin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2017, 212.) Toikko ja Rantanen (2009, 121) linjaavat, että menetelmien, prosessin ja tulosten on oltava luotettavia. Kehittämistoiminnassa luotettavuudella tarkoitetaan ennen kaikkea käyttökelpoisuutta ja syntyneitä tuloksia on pystyttävä hyödyntämään. Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi ja luotettavuuteen liittyy myös toimijoiden sitoutuminen. Sitoutumattomuus heikentää aineistojen, menetelmien ja tulosten luotettavuutta. Virheiden mahdollisuus kasvaa, jos toimivat eivät osallistu kehitysprosessin kaikkiin vaiheisiin. (Toikko & Rantanen 2009, 121–122, 124.)

Pellon kunta sitoutui toimeksiannossaan kehittämistyöhön. Kehittämistyölle haettiin tutkimuslupa eettisten käytäntöjen mukaisesti. Sääntökirjan laadinnassa hyödynnettiin Sitran laatimia valmiita palvelusetelin käyttöönoton oppaita ja sääntökirjamalleja. Samoja Sitran sääntökirjamalleja oli hyödynnetty myös muissa kunnissa, joissa palveluseteli oli käytössä. Valmiiden mallipohjien ja ohjeistusten käyttö lisää luotettavuutta, sillä ne ovat suunniteltu kyseiseen tarkoitukseen. Mallipohjien toimivuuden puolesta puhuu myös niiden yleinen käyttö muissakin kunnissa. Sääntökirjan laadun ja luotettavuuden varmistamiseksi ohjausryhmältä pyydettiin kommentteja ja korjausehdotuksia sääntökirjaan useaan kertaan. Vuorovaikutus ohjausryhmän kanssa olisi kuitenkin voinut olla suunnitelmallisempaa ja säännöllisempää. Sääntökirjan laadinnan aikaan ohjausryhmän huomio ohjautui etenkin koronapandemiaan, mikä vähensi ohjausryhmän mahdollisuuksia käydä keskustelua sääntökirjan kehittämisestä. Silti ohjausryhmä piti lopputuotosta tarkoitustaan vastaavana.

Ohjausryhmän toive oli, että sääntökirjan laadintaan osallistuva ryhmä pidettiin mahdollisimman pienenä, jotta tarvittaessa kaikki osalliset saataisiin koolle hel-

posti. Sääntökirjan laatimiseen osallistuivat pelkästään kunnan työntekijät. Mahdolliset palveluseteliä käyttävät asiakkaat ja palvelun tuottajat eivät osallistuneet sääntökirjan laadintaan, joten heidän näkemyksensä sääntökirjasta jäi puuttumaan. Sääntökirjan toimivuutta ja hyödynnettävyyttä ei voitu vielä arvioida, sillä palvelusetelin käyttöön ottaminen siirtyi myöhempään ajankohtaan. Jatkossa kun Pellon kunnassa on otettu palveluseteli käyttöön, olisi aiheellista tarkastella jatkotutkimusaiheena sääntökirjan toimivuutta, jotta se palvelee Pellon kuntaa, palvelusetelin käyttäjiä ja palveluiden tuottajia mahdollisimman hyvin.

LÄHTEET

- Eriksson, S. 2013. Laitoskulttuurista itsemääräämiseen. Tutkimus henkilökohtaisesta budjetoinnista vammaispalveluissa. Kehitysvammaliitto.
<https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/laitoskulttuurista-itsemaaraamiseen.pdf>
- Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä 2020. Kehitysvammaisten ja vaikeavammaisten palveluasuminen – palveluseteli. Vanhus- ja vammaispalvelujohtaja 4.3.2020. Viitattu 1.5.2021. <https://www.essote.fi/wp-content/uploads/sites/2/2020/03/kehitysvammaisten-ja-vaikeavammaisten-palveluasuminen-palvelusetelin-saantokirja-2020.pdf>
- Forder, J. & Allan, S. 2014. The impact of competition on quality and prices in the English care homes market. Journal of Health Economics Vol. 34, 73–83.
<https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2013.11.010>
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2017. Tutkimus hoitotieteessä. 3.–5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Karinen, R., Laitinen, L., Noro, K., Ekholm, E. & Tuokkola, K. 2016. Yksilölliseen ja monimuotoiseen asumiseen. Kehitysvammaisten asumisen ohjelman arviointi asumisratkaisujen osalta. Ympäristöministeriön raportteja 18 | 2016. Helsinki: Ympäristöministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74911/YMra18_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karsio, O. V.-P., & Van Aerschot, L. 2017. Vanhuspalvelut ja valinnanvapaus - johtavien viranomaisten näkemyksiä palvelusetelistä. Gerontologia Vol. 31 No 3, 163–178. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.63443>
- Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Kehitysvammaliitto 2018. Asumisen tekoja. Laatuksiteerit asumisen arviointiin ja kehittämiseen. Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta (KVANK). Viitattu 14.10.2020. <https://verneri.net/asumisen-tekoja/wp-content/uploads/2018/11/asumisen-laatuksiteerit-2018.pdf>
- Kuntalaki 10.4.2015/410.
- Kuntaliitto 2017. Järjestämisvastuu. Viitattu 10.2.2021. <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/palveluiden-jarjestaminen-ja-tuottaminen/jarjestamisvastuu>
- Kuntaliitto 2018. Kuntaliiton kysely: Suurin osa Suomen kunnista tarjoaa kuntalaisille palvelusetelitä. Tiedote 5.11.2018. Viitattu 4.11.2020. <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2018/kuntaliiton-kysely-suurin-osa-suomen-kunnista-tarjoaa-kuntalaisille>
- Kuntaliitto 2019. Palveluseteli. Viitattu 30.10.2020. <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/palveluiden-jarjestaminen-ja-tuottaminen/palveluseteli>

- Kuopion kaupunki 2019. Vammaispalvelun henkilökohtaisen avun ja päivätoiminnan palvelusetelin palvelukuvaus ja sääntökirja. Perusturvan palvelualue 25.5.2019. Viitattu 1.5.2021. <http://publish.kuopio.fi/kokous/2019591662-3-9.PDF>
- Kuusinen-James, K., & Seppänen, M. 2013. Ikääntyvät palvelusetelin käyttäjät valintatilanteessa: kuluttajia vai näennäiskuluttajia? Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Vol. 21 No 4, 314–329.
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 24.7.2009/569.
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.
- Lukka, K. 2001 Konstruktiivinen tutkimusote. Viitattu 10.10.2020 <https://metodix.fi/2014/05/19/lukka-konstruktiivinen-tutkimusote/>
- Nurmi-Koikkalainen, P., Muuri, A., Toikka, I. & Sivula, S. 2020. Tiekartta systemaattiselle tiedonkeruulle vammaispalveluissa. Työpaperi 12/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139412/TY%c3%962020_012_verkko%203003%20sa.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Melin, T., Koila, T., Tuominen-Thuesen, M. & Uotinen, S. 2012. Palveluseteliopas. Käsikirja palvelusetelin käyttöönotolle ja hinnoittelulle. Sitra 302. Helsinki: Hakapaino Oy. <https://media.sitra.fi/2017/02/23232131/sitra302.pdf>
- Mikkola, H. 2003. Kansainväliset kokemukset palvelusetelin käytöstä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2003:15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74020/Mon200315.pdf?sequence=2>
- Mousaid, S., Bosmans, K. & Vanroelen, C. 2017. Empowering Domestic Workers: A Critical Analysis of the Belgian Service Voucher System. Societies. Vol. 7 No 4, 1-12. <https://doi.org/10.3390/soc7040036>
- Pekola, P., Linnosmaa, I. & Mikkola, H. 2017. Assessing the effects of price regulation and freedom of choice on quality: evidence from the physiotherapy market. Health Economics Review. Vol. 7 No 25, 1-16. <https://doi.org/10.1186/s13561-017-0158-2>
- Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä 2018. Vammaisten asumisen sääntökirja. Viitattu 1.5.2021. https://www.phhyky.fi/assets/files/2018/12/S%C3%84%C3%84NT%C3%96KIRJA-PHHYKY_vammaisten-asuminen.pdf
- Rovaniemen kaupunki 2017. Vammaisten henkilöiden asumispalveluiden palvelusetelin sääntökirja. Perusturvalautakunta 25.9.2017. Viitattu 1.5.2021. <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=7e55d535-8385-49f2-a658-a8cc290321a1>

- Sallan kunta 2018. Erityisryhmien asumispalveluiden sääntökirja. Hyvinvointi-palvelulautakunta 12.6.2018. Viitattu 1.5.2021. https://www.salla.fi/wp-content/uploads/2020/01/Erityisryhmien_asumispalveluiden_saanto-kirja_12.6.2018.pdf
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>
- Sitra 2011a. Palvelusetelin sääntökirja – yleinen malli 2011. https://media.sitra.fi/2017/02/23070338/Palvelusetelin_saantokirja_yleinen_malli-6.pdf
- Sitra 2011b. Tehostetun palveluasumisen sääntökirja. https://media.sitra.fi/2017/02/23070332/Tehostetun_palveluasumisen_saantokirja-5.pdf
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Sote-uudistus 2020. Hallitus on tehnyt muutoksia sote-uudistuksen lakiesitysluonnokseen lausuntokierroksen perusteella. Sisäministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtiovarainministeriö. Tiedote 13.10.2020. Viitattu 1.5.2021. <https://soteuudistus.fi/-/1271139/hallitus-on-tehnyt-muutoksia-sote-uudistuksen-lakiesitysluonnokseen-lausuntokierroksen-perusteella>
- Sote-uudistus 2021. ”Sote100” - lakipaketti eduskunnan käsittelyyn. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tiedote 15.4.2021. Viitattu 2.5.2021. <https://soteuudistus.fi/-/1271139/-sote100-lakipaketti-eduskunnan-kasittelyyn>
- STM 2016. Laitoksesta yksilölliseen asumiseen. Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toimeenpanon arviointi ja tehostettavat toimet vuosille 2016–2020. Seurantaryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74818/Rap_ja_muistioita_2016_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- STM 2019. Valinnanvapauskokeilun arviointi, Sote-keskukset. Owlgroup. <https://stm.fi/documents/1271139/3214387/Valinnanvapauskokeilun+arviointiraportti+2017-19.pdf/af3bd5c1-ec20-d610-54c1-bccb096d011d/Valinnanvapauskokeilun+arviointiraportti+2017-19.pdf>
- STM 2020. Kunnat. Viitattu 10.10.2020. <https://stm.fi/kunnat>
- STM & Valtiovarainministeriö 2016. Valinnanvapausuudistuksen malliluonnos: Suomalainen valinnanvapausmalli - pääpiirteet. Luonnos 10.10.2016. <https://stm.fi/documents/1477425/3281988/Muistio+valinnanvapausuudistuksen+malliluonnos+10102016+projektiryhma.pdf/22e01007-3e8a-4488-9fc9-95c316379de2/Muistio+valinnanvapausuudistuksen+malliluonnos+10102016+projektiryhma.pdf>
- Suomen Lääkäriliitto 2021. Lääkärin etiikka. 8. painos. Lahti: Painotalo Plus Digital Oy. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.5.2021. <https://www.laakariliitto.fi/site/assets/files/29259/laakaran-etiikka-2021.pdf>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Terveystieteiden tutkimuslaki 30.12.2010/1326.

THL 2019a. Asuminen. Vammaispalveluiden käsikirja. Viitattu 14.10.2020.
<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/asuminen>

THL 2019b. Päivätoiminta. Vammaispalveluiden käsikirja. Viitattu 14.10.2020.
<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/paivatoiminta#kehitysvammalaki>

THL 2020. Vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhanke. Viitattu 4.11.2020. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/vammaisten-henkiloiden-henkilokohtaisen-budjetoinnin-kokeiluhanke>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tolmala, A., Koponen, J., Hämäläinen, M., Korhonen, S., Koskinen, M., Asikainen, N. & Kangasniemi, M. 2019. Asiantuntijoiden näkemyksiä työn uusjasta tulevaisuudessa sosiaali- ja terveysalalla – Delfoi-tutkimus. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti Vol. 56 No 1, 27–41. <https://doi.org/10.23990/sa.69797>

Valkama, P., Kallio, O. & Tukiainen, J. 2013. Ulkoistaminen ja kilpailuttaminen vanhuspalveluiden näennäismarkkinoilla. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Vol. 21 No 4, 345–365.

Vengberg, S., Fredriksson, M. & Winblad U. 2019. Patient choice and provider competition – Quality enhancing drivers in primary care? Social Science & Medicine Vol. 226, 217–224. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.01.042>

Vernerin 2021a. Itsemääräämisoikeus. Viitattu 14.3.2021. <https://verneri.net/yleis/itsemaaraamisoikeus>

Vernerin 2021b. Kehitysvammaisuuden määritelmiä. Viitattu 14.3.2021. <https://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuuden-maaritelmia>

Vernerin 2021c. Päivätoiminta. Viitattu 14.3.2021. <https://verneri.net/yleis/paivatoiminta>

Yam, C., Wong, E., Fung, V., Griffiths, S. & Yeoh, E-K. 2019. What is the long term impact of voucher scheme on primary care? Findings from a repeated cross sectional study using propensity score matching. BMC Health Services Research 19:875, 1–12. <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4707-8>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.

Ylitornion kunta 2017. Sääntökirja palveluseteli palvelujen tuottamisesta. Perusturvalautakunta 1.1.2017. Viitattu 1.5.2021. <https://ylitornio.fi/wp-content/uploads/2017/02/S%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6kirja-palveluseteli-korj.pdf>

LIITTEET

- Liite 1. Toimeksiantositoumus
- Liite 2. Tutkimuslupa
- Liite 3. Sääntökirja versio 1 (ei hyväksytty)

Liite 1 Toimeksiantositoumus

Opinnäytetyön toimeksiantositoumus

Yritys/Työyhteisö	
Yrityksen/Työyhteisön nimi: Pellon kunta	
Yhteyshenkilö: Johanna Korteniemi	Asema/ammattinimike: hyvinvointijohtaja
Osoite: [Redacted]	Puhelin: [Redacted]
Sähköposti: [Redacted]	
Opinnäytetyö (mahdollinen tarkentava määrittely liitteenä)	
Opinnäytetyön aihe: Palvelusetelin käyttöön ottaminen Pellon kunnassa - Sääntökirjan laatiminen	
Opinnäytetyön suorittamista varten luovutettava tausta-aineisto:	Valmis: syksy 2020
Opinnäytetyön ohjaus toimeksiantajan taholta. Kuka ohjaa ja miten? Anne Ikonen, Taina Timonen	
Toimeksiantajan edustaja sitoutuu	
☐ osallistamaan opinnäytetyösuunnitelman laadintaan ☐ mahdollistamaan työn suorittamisen työyhteisössä ☐ ohjaamaan opiskelijaa työhön liittyvissä ammatillisissa kysymyksissä ☐ osallistamaan mahdollisuuksien mukaan opinnäytetyöseminaareihin, antamaan työstä palautetta sekä lausunnon työn arviointia varten ☐ sopimaan tarvittaessa työn luottamuksellisista asioista opiskelijan ja ammattikorkeakoulun kanssa	
Allekirjoitus: [Redacted]	Johanna Korteniemi Hyvinvointijohtaja Pellon kunta

Opiskelijan sitoumus opinnäytetyöhön

Opiskelija	
Opiskelijan etu- ja sukunimi: Jenni Kylmämaa	Opiskelija-numero
Osoite: [Redacted]	Puhelin: [Redacted]
Sähköposti: [Redacted]	
Koulutus ja suuntautumisvaihtoehto: sairaanhoitaja YAMK, hyvinvointiosaamisen johtaminen	
Opiskelija sitoutuu	
☐ suorittamaan työn suunnitelmallisesti ja ammattikorkeakoulun ohjeistusta noudattaen, ☐ käyttämään toimeksiantajalta saamaansa aineistoa vain opinnäytetyön tarkoitukseen, ☐ noudattamaan vaihtokelpoisuutta erikseen sovitun luottamuksellisen tausta-aineiston osalta sekä ☐ toimittamaan valmiin opinnäytetyön toimeksiantajalle sovitulla tavalla ja tarvittaessa esittelemään työn tuloksia toimeksiantajalle.	
Allekirjoitus: [Redacted]	

Opinnäytetyön toimeksiantositoumus

Opinnäytetyön ohjaus

Ohjaava opettaja	
Ohjaavan opettajan nimi:	Sirkka Saranki-Rantakokko
Koulutus ja toimipaikka:	yliopettaja, Lapin AMK
Puhelin:	040-5715509
Sähköposti:	sirkka.saranki-rantakokko@lapinamk.fi

Koulutuksen yliopettaja	
Koulutuksen yliopettajan nimi:	Outi Törmänen
Puhelin:	040-7498615
Sähköposti:	outi.tormanen@lapinamk.fi
Allekirjoitu:	<input type="text"/>

Opinnäytetyöt ovat julkisia. Jos työ sisältää toimeksiantajan kannalta luottamuksellista tietoa, sitä ei sisällytetä julkaistavaan opinnäytetyöhön. Tätä sitoumusmallia käytetään toistaiseksi.

lapinamk.fi
040-5715509
040-7498615

Liite 2 Tutkimuslupa

TUTKIMUKSEN / OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

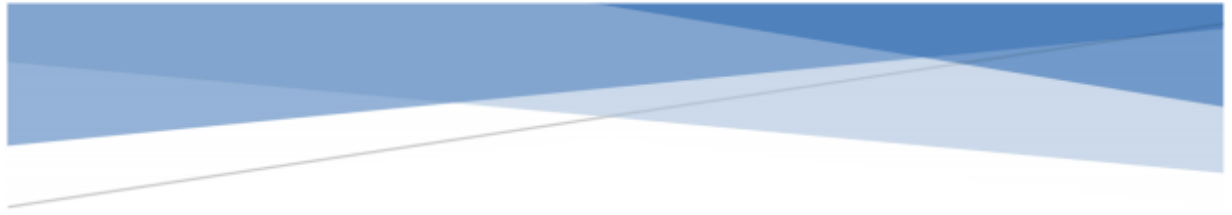
Hakijan / hakijoiden henkilötiedot	Hakijan / Yhteyshenkilön nimi Jenni Kylmämaa		
	Mahdolliset tutkimusryhmän muut jäsenet		
	Katuosoite <input type="text"/>	Postinumero <input type="text"/>	Postitoimipaikka <input type="text"/>
	Puhelin <input type="text"/>	Sähköpostiosoite <input type="text"/>	
	Tutkimuslaitos, oppilaitos tai muu yhteisö Lapin AMK		Hakijan tehtävä/virka-asema sairaanhoitaja YAMK opiskelija
Tutkimusryhmän johtaja / Opinnäytetyön ohjaaja(t)	Nimi Sirikka Saranki-Rantakokko		Oppiarvo ja tehtävä yliopettaja Lapin AMK
	Toimipaikka ja osoite Lapin AMK, Jokiväylä 11, 96300 Rovaniemi		
	Puhelin 040-5715509	Sähköpostiosoite sirikka.saranki-rantakokko@lapinamk.fi	
Toimeksiantaja / tutkimuksen rahoittaja	Toimeksiantaja / Rahoittaja Pellon kunta		
	Yhteystiedot Johanna Korteniemi puh <input type="text"/>		
Eettinen ennakoarviointi	Tarvitseeko tutkimus / opinnäyte eettisen ennakoarvioinnin? ☒ Tutkimus / opinnäyte ei tarvitse eettistä ennakoarviointia ☐ Tutkimukselle / opinnäytteelle on pyydetty eettistä ennakoarviointia, mistä ja milloin? (Mikäli lausunto on jo olemassa, toimita se tutkimuslupahakemuksen liitteenä)		
Päiväys ja allekirjoitus	Paikka ja päivämäärä 10/3/20 Pello	Hakijan allekirjoitus <input type="text"/>	
Liitteet	Pakolliset liitteet: ☒ Tutkimussuunnitelma / Opinnäytetyösuunnitelma ☐ Tietosuojaseloste, mikäli tutkimus edellyttää henkilötietojen siirtoa tai keräämistä ☐ Aineistonkeruumateriaali (esim. tiedote tutkittaville, suostumuslomake) ☐ Aineistohallintasuunnitelma Tapauskohtaiset liitteet: ☐ Eettisen toimikunnan lausunto ☐ Muu, mikä?		

Tutkimussuunnitelman / opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto, johon tutkimus sisältyy	Sairaanhoitaja YAMK, Hyvinvointiosaamisen johtamisen suuntautumisvaihtoehto
Tutkimuksen / opinnäytetyön tekijä(t)	Jenni Kylmämaa
Tutkimuksen / opinnäytetyön nimi	Palvelusetelin käyttöön ottaminen Pellon kunnassa – Sääntökirjan laatiminen kehitysvammaisten palveluasumiseen
Tiivistelmä	<p>Pellon kunta on ottamassa käyttöön palveluseteliä. Kunnan on tarkoitus järjestää uudelleen kehitysvammaisille suunnattuja palveluita ja purkaa kehitysvammaisten laitoshoidon. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa sääntökirja palvelusetelin käyttöönottoon kehitysvammaisten palveluasumiseen. Sääntökirjan laadinnan tarkoituksena on, että sääntökirjan avulla kunta voi valvoa ja ohjata asiakkaan ja palveluntuottajan välistä suhdetta.</p> <p>Kehittämistyöllä pyritään vastaamaan kysymykseen: Millainen sääntökirja tukee palvelusetelin käyttöönottoa Pellon kunnassa? Tähän lähdetään etsimään vastausta ohjausryhmän kanssa palaverissa käytyjen keskustelujen perusteella sekä yleisiin palvelusetelioppaisiin ja muiden kuntien sääntökirjoihin tutustumalla.</p> <p>Sääntökirja tulee sisältämään yleisen osan, missä käsitellään pakollisia lainsäädäntöön perustuvia hyväksymisehtoja. Sekä palvelukohtaisen osan, joka sisältää kunnan itsensä asettamia harkinnanvaraisia hyväksymisehtoja. Sääntökirjan julkaisumuoto ei vielä ole tiedossa, mutta sähköisessä muodossa oleva ja mahdollisten sääntökirjaan jatkossa tulevien muutosten varalta helposti muokattava versio palvelee todennäköisesti kunnan tarpeita parhaiten.</p> <p>Kerättävä materiaali säilytetään ainoastaan opinnäytetyön tekijän hallussa ja hävitetään asianmukaisesti.</p>
Alustava aikataulu	Aineiston kerääminen aloitetaan keväällä 2020, alustavan suunnitelman mukaan sääntökirja tulisi olla valmiina syksyllä 2020

Luvan myöntäminen	☒ Tutkimuslupa myönnetään ☐ Tutkimuslupa myönnetään ehdollisena (korjausvaatimuksin, jotka on eritelty alla kohdassa myöntämisen ehdot) ☐ Tutkimuslupa evätään		
	Perustelut		
Päiväys ja allekirjoitus	Paikka ja päivämäärä 13/3/2020	Allekirjoitus	
Myöntämisen ehdot	Myöntämisen ehdot ☐ Muu ehto, mikä?		
Päätöksestä tiedottaminen	☒ tutkimusluvan hakijalle / hakijoille ☐ yksiköille, jota lupa koskee ☒ jokin muu, kuka? hoivapalveluiden esimies, hoitotyön esimies		

SÄÄNTÖKIRJA PALVELUSETELIPALVELUJEN TUOTTAMISESTA

Kehitysvammaisten päivätoiminta ja asumispalvelut

Pellon kunta
Hyvinvointilautakunta

(alustava kanslilehti)

Sisällys

YLEINEN OSA – OHJE PALVELUSETELIPALVELUJEN TUOTTAMISESTA	2
Palvelusetelin sääntökirja ja sen soveltamisala	2
Määritelmät	2
Asiakkaan asema	3
Palvelun tuottajan velvoitteet	4
Kunnan velvoitteet	7
Verotus	8
Valvonta ja sääntökirjan muuttaminen	9
PALVELUKOHTAINEN OSA – KEHITYSVAMMAISTEN PÄIVÄTOIMINTA JA ASUMISPALVELUT	9
Palvelusetelijärjestelmän piiriin kuuluvat asiakkaat	9
Palvelusetelin palvelutuotteet	10
Palvelusetelin arvo	12
Asiakkaan ostamat lisäpalvelut	12
Palvelusetelillä tuotettavan palvelun aikarajoitus	12
Palvelun sisältövaatimukset	12
Palveluntuottajan henkilökunnan pätevyysvaatimukset	17
Palvelusetelin myöntäjän riippumattomuus	18
Kustannusvastuut taulukko	19

YLEINEN OSA – OHJE PALVELUSETELIPALVELUJEN TUOTTAMISESTA

Palvelusetelin sääntökirja ja sen soveltamisala

Tämä sääntökirja on asiakirja, joka sisältää Pellon kunnan asettamat vaatimukset palvelusetelitoiminnalle. Sääntökirjaa noudatetaan, kun kunta järjestää asiakkailleen palveluja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä säädetyn lain (569/2009) mukaan.

Kunta asettaa palvelusetelilain 5 §:ssä tarkoitetut hyväksymiskriteerit palveluntuottajille ja velvoittaa palvelun tuottajat jatkuvasti noudattamaan sääntökirjan määräyksiä. Palvelusetelituottajaksi hyväksytty palveluntuottaja sitoutuu noudattamaan tämän sääntökirjan ehtoja siitä alkaen, kun palvelun tuottaja hyväksytään palvelusetelillä toteutettavien sosiaali- tai terveyspalvelujen tuottajaksi.

Tämä toimintaohje ei ole sopimus kunnan ja palveluntuottajan välillä. Itse palvelua tuottaessa sitä koskevan sopimuksen osapuolina ovat palvelun tuottaja ja asiakas. Sopimuksen sitoumukset ja vastuut eivät kohdistu kuntaan.

Tässä ohjeessa sovelletaan Sitran laatimia sääntökirjoja.

Tämä sääntökirja on voimassa toistaiseksi alkaen.

Määritelmät

Tässä sääntökirjassa

Asiakkaalla tarkoitetaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettua asiakasta ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua potilasta;

Palvelusetelillä tarkoitetaan järjestämisvastuussa olevan kunnan sosiaali- ja terveyspalvelun saajalle myöntämää sitoumusta korvata palvelujen tuottajan antaman palvelun kustannukset kunnan ennalta määräämään arvoon asti. Palveluseteli on yksi tapa järjestää kunnan lakisääteisiä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja. Tämän vuoksi asiakkaan asemaan vaikuttavat samat erityislainsäädännön säännökset kuin muillakin tavoin järjestetyissä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa. Palvelusetelin käyttäjällä on kuitenkin muista järjestämistavoista poiketen oikeus valita haluamansa kunnan hyväksymä palvelun tuottaja.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009) säätelee palvelusetelin käyttöä. Palvelusetelilakia sovelletaan palvelusetelin käyttämiseen kuntien järjestämissä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Lakia sovelletaan ainoastaan yksityisten sosiaali- ja terveyspalvelujen hankkimiseksi. Tämän vuoksi lakia ei voi soveltaa julkisyhteisöjen tuottamien palvelujen hankkimiseen. Palvelusetelijärjestelmässä kunta ei tule sopimusosapuoleksi palvelusta sovittaessa, sillä kyseessä on kuluttajan asemassa olevan asiakkaan ja palvelun tuottajan välinen sopimus;

Tulosidonnaisella palvelusetelillä tarkoitetaan palveluseteliä, jonka arvo määräytyy kunnan määrittelemien asiakkaan jatkuvien ja säännöllisten tulojen mukaan tai jonka arvo

perustuu tulojen huomioon ottamiseen sosiaalihuoltolain 3 a luvussa tai sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 10 a - 10c §:ssä säädettyllä tavalla;

Omapastuuosuudella tarkoitetaan sitä osuutta yksityisen palvelun tuottajan tuottaman palvelun hinnasta, jota kunnan myöntämän palvelusetelin arvo ei kata ja joka jää asiakkaan maksettavaksi.

Asiakkaan asema

Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä hänelle tarjotusta palvelusetelistä, jolloin kunnan tulee ohjata hänet kunnan muilla tavoin järjestämien palvelujen piiriin.

Palvelusetelin saanut asiakas tekee palvelujen tuottajan kanssa sopimuksen palvelun hankkimisesta. Tätä sopimussuhdetta koskevat sopimuksen sisällön mukaan määräytyvät kuluttajaoikeuden ja sopimusoikeuden säännökset ja oikeusperiaatteet. Asiakkaan ja palvelun tuottajan välistä sopimusta koskevan erimielisyyden saattamisesta kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi säädetään kuluttajariitalautakunnasta annetussa laissa.

Kunnan on selvitettävä asiakkaalle tämän asema palveluseteliä käytettäessä, palvelusetelin arvo, palvelun tuottajien hinnat, omapastuuosuuden määräytymisen perusteet ja arvioitu suuruus sekä vastaavasta palvelusta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaan määräytyvä asiakasmaksu.

Asiakkaan on annettava palvelusetelin myöntämistä varten tarvittavat tulotiedot.

Asiakkaalle on annettava myös tieto siitä, mistä muualta ja mitä häntä koskevia tietoja voidaan hänen suostumuksestaan riippumatta hankkia.

Asiakkaalle on varattava tilaisuus tutustua muualta hankittuihin tietoihin ja antaa asiassa tarpeellinen selvitys. Asiakkaan valittua palvelusetelin, hänen tulee itse hakeutua hyväksytylle yksityiselle palvelun tuottajalle.

Reklamaatiotilanteessa kuluttajan tulee ilmoittaa tyytymättömyydestään sopimuskumppanilleen eli palvelun tuottajalle.

Asiakkaan asemaan sovelletaan palvelusetelilakia, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia.

Palvelujen tuottamiseen palvelusetelillä sovelletaan kuluttajansuojalakia. Lain mukaan elinkeinonharjoittaja ei muun muassa saa kulutushyödykettä tarjotessaan käyttää sopimusehtoa, jota hyödykkeen hinta ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen on pidettävä kuluttajien kannalta kohtuuttomana. Asiakkaalla on oikeus käyttää kuluttajaoikeuden mukaisia oikeusturvakeinoja reklamaatiotilanteessa. Seuraamuksiin kuuluvat kuluttajan oikeus pidäytyä maksusta, virheen oikaisu, hinnanalennus, kaupan purku ja vahingonkorvaus. Palveluseteliä käyttävä asiakas voi saattaa sopimussuhteensa koskevan erimielisyyden kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi.

Potilaslain mukaan potilaan oikeusturvakeinoja ovat terveydenhuollon toimintayksikön vastaavalle johtajalle tehtävä muistutus sekä oikeus tehdä kantelu hoidosta tai hoitoon liittyvästä kohtelustaan terveydenhoitoa valvovalle viranomaiselle, joita ovat lääninhallitukset sekä sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira.

Sosiaalihuoltolain mukaan asiakkaalla on oikeus tehdä muistutus kohtelustaan sosiaalihuollon toimintayksikön vastuhenkilölle tai sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle. Asiakkaalla on myös mahdollisuus kantelun tekemiseen.

Palvelun tuottajan velvoitteet

Palvelun tuottaja on palvelusetelijärjestelmän puitteissa palvelua tuottava, yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tai yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitettu palvelun tuottaja. Palvelun tuottaja sitoutuu täyttämään palvelusetelilain (569/2009) 5 §:n mukaiset yleiset ehdot.

Kunnalla on oikeus vaatia palvelun tuottajaa toimittamaan kirjalliset todistukset tai muun riittävän näytön siitä, että tässä kohdassa mainitut yleiset edellytykset täyttyvät.

1. Rekisteröinti ennakoperintärekisteriin

Palvelun tuottaja sitoutuu olemaan rekisteröitynä verohallinnon ennakoperintärekisterissä.

2. Palvelun tuottajaa koskevan erityislainsäädännön edellytykset

Palvelujen tuottajan tulee täyttää kulloinkin voimassa olevat, sitä koskevat erityislainsäädännön edellytykset. Tässä tapauksessa erityislainsäädännöllä tarkoitetaan erityisesti yksityisestä terveydenhuollosta annettua lakia (152/1990) tai yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annettua lakia (603/1996).

Palvelua tuottavan yksikön kohdalla edellytysten täyttyminen on tarkastettu yksikön perustamisvaiheessa. Perustamisluvan myöntää toimivaltainen aluehallintovirasto (AVI) tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Luvan saanut palvelujen tuottaja rekisteröidään yksityisten sosiaali- ja terveyspalvelujen antajien Ysteri-rekisteriin, jota AVIt ylläpitävät yhdessä Valviran kanssa.

Sellaiset palveluntuottajat, jotka eivät harjoita ympärivuorokautista sosiaalipalvelutoimintaa tekevät toimiluvan hakemisen sijaan ilmoituksen toiminnan aloittamisesta sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle siinä kunnassa, jossa palvelun tuottaja antaa ko. palveluja.

3. Vähimmäispalvelutaso

Palvelun tuottajan tuottamien palvelujen on jatkuvasti vastattava vähintään sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta, kts. kunnan palvelukuvaus. Samoin palvelun tuottajan on toteuttava asiakkaansa oikeuden laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon sekä sosiaalipalveluihin. Käytännössä kunta hyväksyy palvelun tason siinä vaiheessa, kun se valitsee tietyn palveluntuottajan mukaan palvelusetelijärjestelmään ja ottaa tältä asiaa koskevan sitoumuksen. Palvelun tuottaja sitoutuu kuvaamaan kunnalle, miten sen henkilöstö ylläpitää ammattitaitoaan.

4. Vakuutusturva

Palvelun tuottaja sitoutuu ottamaan ja pitämään voimassa toimintansa edellyttämät lakisääteiset vakuutukset vastuun varalta, kuten potilasvahinkolain sekä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaiset vakuutukset.

Mahdolliset vahingot korvataan ensisijaisesti palvelun tuottajan vakuutuksesta ja viime kädessä palvelun tuottaja vastaa niistä vahingonkorvauslain mukaisesti. Kunta ei vastaa palveluntuottajan palvelujen saajalle aiheuttamista vahingoista. Jos palvelu joudutaan uusimaan tai asiakas tarvitsee muuta palvelua palvelun tuottajan virheestä johtuvasta syystä tai toimenpiteen suorittamisen virheellisyyden vuoksi, vastaa aiheutuvista kustannuksista palvelun tuottaja.

5. Toimitilat

Palvelun tuottajan toimitilojen on jatkuvasti täytettävä turvallisuusmääräykset niin että yksikössä huolehditaan asiakkaiden turvallisuudesta lain ja viranomaisten määräysten mukaisesti. Samoin toimitilojen on täytettävä lain edellyttämät palvelun tuottajalle asetetut hyväksymisedellytykset. Liikuntarajoitteisella, esimerkiksi pyörätuolia käyttävällä asiakkaalla tulee olla esteetön pääsy palvelun tuottajan toimitiloihin.

6. Hintatiedot ja ajanvarauksen peruuttaminen

Palvelun tuottajalla on oltava internet-sivut, joilta käy ilmi toimitilojen osoitetiedot sekä tarjottavien palvelujen hintatiedot. Mikäli palveluun varataan tapaamisaika, on palvelun tuottajan informoitava palveluseteliä käyttävää asiakasta siitä, että asiakkaan on itse korvattava aiheutuneet kustannukset täysimääräisenä, kuitenkin enintään 50 % toimenpiteen kokonaishinnasta, mikäli tämä jättää ajanvarauksen peruutuksen tekemättä tai peruu ajan liian myöhään. Tarjottavien palvelujen hintatiedot tulee toimittaa asiakkaalle hänen pyynnöstään myös kirjallisessa muodossa. Palvelun tuottajan tulee olla tavoitettavissa puhelimitse virka-aikana.

7. Henkilökunta

Asiakkaalla on oikeus saada palvelua valintansa mukaan joko suomen tai ruotsin kielellä. Palvelun tuottaja sitoutuu huolehtimaan siitä, että sen henkilökuntaan kuuluu riittävä määrä tämän kohdan edellytykset täyttäviä henkilöitä.

Palvelun tuottaja sitoutuu huolehtimaan siitä, että palvelun tuottaja taikka sen johtohenkilö tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö ei ole syyllistynyt rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla laissa julkisista hankinnoista 53 §:ssä mainittuun rikokseen tai tekoon tai sanotun lain 54 §:n mukaiseen laiminlyöntiin.

Hyväksytyllä palvelun tuottajalla on oikeus osoittaa palvelusta vastaava henkilö. Palvelun tuottaja vastaa myös alihankkijoidensa toiminnasta samassa laajuudessa ja kuten omasta toiminnastaan.

8. Asiakastytyväisyys ja potilaspalaute

Palvelun tuottaja sitoutuu toimimaan siten, että asiakastytyväisyys on hyvä.

Kertaluontoisissa tai määrätyn ajan kestävässä hoitopalveluissa palvelun tuottaja sitoutuu toimittamaan asiakkaan hoitopalautteen kunnalle kahden viikon kuluessa hoidon päättymisestä. Hoitopalautteen tulee olla kunnan käytettävissä ennen kuin lasku maksetaan.

9. Tiedonanto kunnalle

Palvelun tuottajan tulee informoida kuntaa säännöllisesti tarjoamiensa palvelujen laadun valvonnasta sekä hoitopalvelujen osalta potilasturvallisuudesta. Kuntaa tulee erityisesti informoida asiakkaiden ja potilaiden tekemistä reklamaatioista ja korvausvaatimuksista, reklamaatioihin johtaneista syistä ja niiden johdosta tehdyistä toimenpiteistä.

Palvelun tuottajan tulee raportoida kunnalle palvelusetelillä tuotettua hoitoa koskevista julkisoikeudellisista valituksista, kanteluista ja hoitovahinkoilmoituksista samoin kuin kaikkia edellä mainittuja koskevista ratkaisuista.

10. Potilasasiakirjat

Palvelun tuottaja laatii palvelusetelijärjestelmässä potilas- ja asiakasasiakirjat palvelutapahtuman yhteydessä. Palvelun tuottajan tulee noudattaa huolellisuutta tietojen käsittelyssä ja esimerkiksi huolehtia siitä, että salassa pidettäviä tietoja käsitellään oikein. Palvelun tuottajan tulee käsitellä asiakirjoja siten kuin henkilötietolaissa (523/1999) ja laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (159/2007) sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä säädetään. Kunta on palvelusetelillä järjestettävässä palvelussa syntyvien potilas- ja asiakasasiakirjojen henkilötietolaissa tarkoitettu rekisterinpitäjä.

Palvelun tuottajan tulee asiakirjoja käsitellessään noudattaa, mitä kunnan asiakirjojen käsittelystä säädetään (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999). Palvelujen tuottajan tulee laatia asiakas- ja potilastietoja sisältävät asiakirjat henkilötietolain, potilaslain ja sosiaalihuollon asiakaslain edellyttämällä tavalla vastaavasti kuin omassa toiminnassaan. Omalla toiminnalla tarkoitetaan kunnan omaa palvelutuotantoa. Jos palvelujen tuottaja laatii toiminnassaan asiakirjoja manuaalisesti, kunnan tulee huolehtia, että palveluseteliä käytettäessä kyseiset asiakirjat viedään sähköiseen järjestelmään vastaavasti kuin kunnan itsensä tuottamissa palveluissa.

Terveydenhuollon lainsäädännöstä tulee vaatimus ylläpitää rekisteriä. Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on lakiin perustuva velvollisuus säilyttää potilasasiakirjoja. Tästä syystä terveydenhuollon ammattihenkilön tulee pitää rekisteriä ja säilyttää kopio jokaisesta kunnalle toimittamastaan asiakirjasta voidakseen esittää asiakirjat terveydenhuollon viranomaisille mahdollisten potilasturvahinko tai muiden valvonta-asioiden yhteydessä. Palvelun tuottaja on velvollinen säilyttämään kunnalle toimitettujen asiakirjojen kopioita saman säilytysajan kuin mikä kunnalle on lainsäädännössä määritelty koskien asiakirjojen säilyttämistä. Sama koskee käyttölokiteidostoja.

Asiakas voi esittää tarkastuspyynnön tai virheen oikaisupyynnön rekisterinpitäjälle eli kunnalle tai, jos palvelun tuottajan ja kunnan välillä on erikseen sovittu, suoraan palvelun tuottajalle. Kunta on kuitenkin viime kädessä se, joka ratkaisee tarkastus- ja oikaisupyynnön.

Koska kyse on viranomaisasiakirjoista, tiedon luovutuksesta päättää aina kunta rekisterinpitäjänä. Asiakirjojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia julkisuuslain säädöksiä sovelletaan asiakirjoihin silloinkin, kun ne ovat palvelun tuottajan hallussa. Asiakirjojen käsittelyä säätelee myös laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007).

11. Markkinointi

Palvelun tuottajan markkinoinnin on oltava asiallista, luotettavaa ja hyvän tavan mukaista. Ylisanoja tai vertailumuotoja ei saa käyttää. Markkinoinnilla ei tule luoda tarpeetonta sosiaali- tai terveydenhuoltopalvelujen kysyntää. Ilmoituksen tulee sisältää tiedot vastaanotto paikasta, -ajasta ja ajanvarausmahdollisuudesta. Hinnosta ilmoittamisen tulee tapahtua vertailukelpoisella tavalla siten, että palveluseteliä käyttävä asiakas voi vaivatta päätellä palvelun kokonaishinnan ja sen osuuden, joka jää hänen maksettavakseen.

12. Lainsäädäntö

Palvelun tuottajan on noudatettava kaikkia palvelun tuottajaa ja sen toimintaa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja ohjeita.

Palveluntuottaja sitoutuu noudattamaan voimassa olevaa työsopimuslainsäädäntöä ja alan työehtosopimuksia.

Palveluun sovelletaan Suomen lainsäädäntöä.

13. Kunnan asettamat muut vaatimukset

Palvelun tuottaja sitoutuu noudattamaan kunnan kussakin yksittäistapauksessa mahdollisesti asettamia muita vaatimuksia. Kunta voi kussakin yksittäistapauksessa asettaa palvelua tuottavalle yksikölle edellä mainittujen edellytysten lisäksi myös muita vaatimuksia. Tämän säännöksen tarkoituksena on antaa kunnalle joustavat mahdollisuudet huomioida esimerkiksi tietyn asiakasryhmän erityistarpeet. Kunta voi vaatia, että palvelun tuottaja ylittää tietyt minimiedellytykset esimerkiksi resurssiensa puolesta, mutta tällaista ehtoa ei saa muotoilla tiettyä palvelun tuottajaa suosivaan ja toisia syrjivään muotoon.

14. Hyväksymisen peruuttaminen

Kunnalla on oikeus peruuttaa palvelun tuottajan hyväksyminen ja poistaa palvelun tuottajan nimi hyväksytyjen palvelun tuottajien listasta välittömästi ilman irtisanomisaikaa, mikäli:

- a) hyviä hoito- ja palvelukäytäntöjä ei noudateta;
- b) palvelun tuottaja ei noudata kunnan kirjallisesta kehotuksesta huolimatta sääntökirjan ehtoja;
- c) palvelun tuottaja on tullut maksukyvyttömäksi, ei ole kyennyt hoitamaan laskujaan eräpäivään mennessä, on aloittanut akordimenettelyn, on asetettu selvitystilaan tai on välittömässä vaarassa tulla asetetuksi selvitystilaan; tai
- d) palvelun tuottaja tai joku sen johtoon kuuluva henkilö on tuomittu syyllisenä elinkeinotoimintaan liittyvässä rikoksessa.

Kunnan velvoitteet

Kunnan on pidettävä luetteloa hyväksymistään palvelujen tuottajista. Tiedot palvelujen tuottajista, näiden tuottamista palveluista ja niiden hinnoista tulee olla julkisesti saatavilla internetissä ja muulla soveltuvalla tavalla.

Kunnan on selvitettävä asiakkaalle tämän asema palveluseteliä käytettäessä, palvelusetelin arvo, palvelun tuottajien hinnat, omavastuusuuden määräytymisen perusteet ja arvioitu suuruus sekä vastaavasta palvelusta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaan määräytyvä asiakasmaksu.

Kunnan täytyy informoida asiakasta siitä, mistä ja mitä häntä koskevia tietoja voidaan ilman hänen suostumustaan hankkia. Kunnan on varattava asiakkaalle tilaisuus tutustua muualta hankittuihin tietoihin ja tarvittaessa antaa asiaa koskevaa selvitystä.

Kunnan tulee peruuttaa palvelujen tuottajan hyväksyminen ja poistaa palvelujen tuottaja luettelosta, jos hyväksymiselle asetetut edellytykset eivät enää täyty tai palvelujen tuottaja pyytää hyväksymisen peruuttamista.

Kunnalla on lisäksi velvollisuus valvoa hyväksymiensä palvelujen tuottajien palvelujen laatua hyväksymismenettelyn lisäksi myös palvelujen tuottamisen yhteydessä. Kunnan tulee täten varmistaa, että palvelujen tuottajat täyttävät toiminnalle asetetut vähimmäisedellytykset.

Kunta valitsee palvelusetelijärjestelmän piiriin kuuluvat palvelun tuottajat palvelusetelilain edellyttämällä tavalla. Kunnan tulee ottaa palvelun tuottajan valintaa koskeva asia käsittelyyn yhden (1) kuukauden kuluessa palvelun tuottajan ilmoittautumisesta ja tehtävä päätös palvelun tuottajan hyväksymisestä tai hylkäämisestä kolmen (3) kuukauden kuluessa ilmoittautumisesta.

Asiakas- ja potilasasiakirjat, jotka syntyvät setelillä palvelua järjestettäessä ja toteutettaessa, ovat viranomaisen asiakirjoja. Vaikka palvelujen tuottaja laatii asiakirjat palvelutapahtuman yhteydessä, vastaa kunta rekisterinpitäjänä viime kädessä niiden käsittelystä. Palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen kannalta olennaiset tiedot on tallennettava viimeistään palvelutapahtuman päättyessä aina kunnan omaan asiakas- tai potilasrekisteriin. Palvelun tuottajan ja kunnan tulee myös varmistaa, että palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen kannalta tarpeelliset tiedot siirtyvät osapuolelta toiselle palvelutapahtuman eri vaiheissa. Tämä mahdollistaa sen, että jokaisen potilaan ja asiakkaan asiakirjat muodostavat hänen hoitonsa tai huoltonsa kannalta välttämättömän jatkuvan kokonaisuuden, johon hoitoa ja huoltoa koskevat ratkaisut tulee perustaa.

Verotus

Palveluseteli on saajalleen veroton etuus. Verottomuus edellyttää, että palveluseteli:

- myönnetään selkeästi määriteltuihin palveluihin
- on henkilökohtainen eikä siirrettävissä toiselle henkilölle
- ei ole suoraan asiakkaalle maksettavaa rahaa, jonka käytön hän itse määrittelee

Palveluseteliä käytettäessä asiakkaan omavastuu ei oikeuta kotitalousvähennykseen tuloverotuksessa.

Arvonlisäverolain 34 §:n mukaan veroa ei suoriteta terveyden- ja sairaanhoitopalvelun myynnistä. Terveyden ja sairaanhoitopalvelulla tarkoitetaan ihmisen terveydentilan sekä toiminta- ja työkyvyn määrittämiseksi taikka terveyden sekä toiminta- ja työkyvyn palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, jos kysymyksessä on:

- 1) valtion tai kunnan ylläpitämässä terveydenhuollon toimintayksikössä annettava hoito taikka yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa tarkoitettu hoito; tai
- 2) sellaisen terveydenhuollon ammattihenkilön antama hoito, joka harjoittaa toimintaansa lakiin perustuvan oikeuden nojalla tai joka on lain nojalla rekisteröity.

Arvonlisäverolain 37 §:n mukaan veroa ei suoriteta sosiaalihuoltona tapahtuvasta palvelujen ja tavaroiden myynnistä. Sosiaalihuollolla tarkoitetaan valtion tai kunnan harjoittamaa sekä sosiaaliviranomaisten valvomaan muun sosiaalihuollon palvelujen tuottajan harjoittamaa toimintaa, jonka tarkoituksena on huolehtia lasten ja nuorten huollosta, lasten päivähoidosta, vanhustenhuollosta, kehitysvammaisten huollosta, muista vammaisten palveluista ja tukitoimista, päihdehuollosta sekä muusta tällaisesta toiminnasta.

Valvonta ja sääntökirjan muuttaminen

Kunta on palvelusetelilain nojalla velvollinen valvomaan hyväksymiensä yksityisten palvelun tuottajien tuottamien palvelujen tasoa ja poistamaan palvelun tuottaja hyväksytyjen palvelun tuottajien joukosta, mikäli sääntökirjan määräyksiä ei noudateta. Asiakkaan käyttäessä palveluseteliä kunta ei ole sopimussuhteessa sosiaali- tai terveyspalvelua tuottavaan yksityiseen palvelun tuottajaan.

Palvelun tuottaja sitoutuu noudattamaan sääntökirjan ehtoja. Mikäli palvelun tuottaja ei täytä sääntökirjassa määrättyjä ehtoja, kunta voi poistaa palvelun tuottajan hyväksytyjen palvelun tuottajien joukosta.

Kunta ja palvelun tuottaja asettavat nimeltä tai asemaltaan henkilön tai henkilöt, jotka toimivat yhteyshenkilöinä ja vastuuhenkilöinä sääntökirjan toteuttamisessa ja ilmoitusten vastaanottajina.

Kunnalla on oikeus tehdä muutoksia tämän sääntökirjan ja sen liitteiden sisältämiin määräyksiin. Kunta ilmoittaa muutoksista palvelun tuottajalle kirjallisesti välittömästi päätöksen tekemisen jälkeen. Mikäli palvelun tuottaja ei halua tulla sidotuksi muuttuneisiin sääntöihin, tulee sen ilmoittaa siitä kirjallisesti kunnalle kuudenkymmenen (60) päivän kuluessa muutosilmoituksen lähettämisestä. Mikäli kunnalle ei toimiteta edellä mainittua ilmoitusta, sitoutuu palvelun tuottaja noudattamaan muuttuneita ehtoja muutosilmoituksessa mainitusta päivästä lukien, kuitenkin aikaisintaan kuusikymmentä (60) päivää muutosilmoituksen toimittamisesta.

Tämä sääntökirja on voimassa toistaiseksi.

PALVELUKOHTAINEN OSA – KEHITYSVAMMAISTEN PÄIVÄTOIMINTA JA ASUMISPALVELUT

Palvelusetelijärjestelmän piiriin kuuluvat asiakkaat

Kehitysvammaisten asumispalveluilla tarkoitetaan tässä sääntökirjassa kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) (jatkossa kehitysvammalaki) mukaan järjestettävää

työtoimintaa ja asumista. Kehitysvammalaissa säädetään erityishuollon antamisesta henkilöille, joiden kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja jotka eivät muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Tarkoituksena on edistää edellä mainitun henkilön suoriutumista päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito.

Palveluseteli on tarkoitettu kehitysvammaisille henkilöille kehitysvammalain mukaisesti järjestettävään päivätoimintaan, sekä asumispalveluiden järjestämiseen.

Päivätoiminta on tarkoitettu kehitysvammaisten henkilöiden osallisuutta edistäväksi sosiaalisesti kuntoutukseksi. Päivätoiminta on asiakkaan toimintakyvyn mukaisesti suunniteltua kuntoutuksellista ja virikkeellistä toimintaa. Päivätoiminnan keinoin vahvistetaan asiakkaan taitoja, joita kehitysvammaiset henkilöt tarvitsevat selviytyäkseen mahdollisimman omatoimisesti arkielämän toiminnoista. Päivätoiminta vahvistaa asiakkaan sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta.

Asumispalveluiden tavoitteena on turvata kehitysvammaisen henkilön mahdollisimman omaehtoinen ja iänmukainen elämä turvallisessa ja viihtyisässä kodissa. Asumispalveluiden tavoitteena on huolehtia kehitysvammaisen henkilön hyvinvoinnista ja arjen sujuvuudesta yksilölliset tarpeet, voimavarat ja toimintakyvyn rajoitteet huomioon ottaen, itsemääräämisoikeutta kunnioittaen sekä osallisuuteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen tukien. Asumispalveluiden tarkoituksena on edistää kehitysvammaisen henkilön hyvinvointia omaehtoista elämää tukevalla ja kuntouttavalla työotteella.

Kehitysvammaisten henkilöiden asumispalvelut sisältävät esteettömän asunnon sekä asumiseen liittyvät erilliset palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiselle. Palvelut järjestetään palveluntuottajan ylläpitämässä asumisyksikössä, jossa palvelut voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon, asuntoryhmään tai ryhmäkotiin. Asumispalveluissa asiakkaat saavat tarvitsemaansa tukea, apua ja palveluita itsenäisen elämän mahdollistamiseksi esimerkiksi avustamista liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaalle hyvinvoinnin, turvallisuuden, terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi. Lisäksi asiakkaita kannustetaan osallisuuteen ja vuorovaikutukseen.

Palveluasumisessa ei ole yövalvontaa. Palveluasumisessa pyritään ohjauksella edistämään asiakkaan mahdollisimman itsenäistä ja omatoimista elämää. Tehostetulla ja vaativalla tehostetulla palveluasumisella tarkoitetaan kehitysvammahuollon ympärivuorokautista asumispalvelua, missä henkilökunta on paikalla ympäri vuorokauden. Asumismuoto on tarkoitettu paljon apua ja tukea tarvitseville.

Palvelusetelin palvelutuotteet

Päivätoiminta

Kehitysvammalain perusteella järjestetään päivätoimintaa niille kehitysvammaisille henkilöille, jotka eivät voi saada vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa. Päivätoimintaan osallistuvat sellaiset kehitysvammaiset henkilöt, jotka eivät kykene osallistumaan työtoimintaan tai haluavat olla osittain päivätoiminnassa. Kehitysvammalain mukainen päivätoiminta järjestään henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Henkilön

omia toiveita täytyy kuulla toiminnan määrää, toteuttamistapaa ja sisältöä suunniteltaessa. Päivätoiminnan määrä ja toteuttamistapa pitää kirjata erityishuolto-ohjelmaan. Päivätoiminnan sisältönä voi olla esimerkiksi arjen taitojen harjoittelu, liikunta ja ulkoilu sekä retkeily, luova toiminta, rentoutus ja virkistystoiminta. Asiakkaiden tarpeita vastaavan toiminnan varmistamiseksi osallistujat pitää ottaa mukaan päivittäisen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Toimintaa voidaan järjestää joko ryhmämuotoisena toimintana tai yksilöllisenä palveluna hyödyntäen esimerkiksi henkilökohtaista apua.

Kehitysvammalain perusteella erityishuoltona järjestetty päivätoiminta on henkilölle maksuton palvelu. Erityishuoltona järjestettyyn päivätoimintaan liittyvät matkat ovat asiakkaalle maksuttomia. Päivätoiminnassa tarjottavat ateriat voivat olla maksullisia.

Palvelusetelillä järjestettävään päivätoimintaan eivät kuulu asiakkaan vapaa-ajan tukeminen harrastusten, asiointien (esim. kampaamo-parturi), terveydenhuollon tarkastusten tai seurantojen osalta.

Palveluasuminen

Asiakas kykenee selviytymään osasta arkielämän toiminnoista itsenäisesti, jos saa niihin riittävästi apua ja tukea. Asiakkaan palvelun ja tuen tarve vaihtelee siten, että asiakas selviytyy monista asioista itsenäisesti, mutta tarvitsee päivittäisissä toimissa asumiseensa henkilökunnan avustamista, tukea, ohjausta, kevyttä hoivaa ja läsnäoloa sekä mahdollisesti pieniä hoitotoimenpiteitä. Asiakas voi tarvita apua ja tukea esimerkiksi ruokailussa, hygieni- ja wc-toiminnoissa, asioinneissa, liikkumisessa ja vuorovaikutuksessa. Ohjauksen tarvetta saattaa olla sosiaalisissa suhteissa, yhteiskuntaan osallistumisessa, omasta hyvinvoinnista (terveys, ravitsemus, hygienia, sairauden hoito) huolehtimisessa tai rahan käytössä. Tukitoimet vaihtelevat päivittäin tapahtuvasta määräaikaiseen (tiettyihin tilanteisiin liittyvää). Tuen ja ohjauksen tarve ei ole jatkuvaa kaikilla osa-alueilla, mutta hän voi tarvita toistuvasti psyykkistä ja sosiaalista tukea. Asiakkaan avustaminen voi edellyttää apuvälineiden käyttöä tai valvontaa. Asiakkaat eivät pääsääntöisesti tarvitse apua yöaikaan, mutta asiakkaalla on oltava mahdollisuus saada apua myös yöaikaan tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tehostettu palveluasuminen

Hoitaisuusluokka I:

Asiakas selviytyy itse joistakin arkielämän toiminnoista, mutta tukitoimien tarve on laaja. Tuen tarve vaihtelee yksilöllisen tarpeen mukaan ohjauksellisesta tuesta hoidolliseen apuun. Asiakas tarvitsee apua ja tukea esimerkiksi ruokailussa, hygieni- ja wc-toiminnoissa, liikkumisessa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Asiakas ei tarvitse koko-aikaista valvontaa, mutta palvelun tarve on ympärivuorokautinen. Avustaminen mahdollisesti edellyttää apuvälineiden, kuten nostolaitteen käyttöä tai valvontaa. Asiakas tarvitsee usein vaihtoehtoisia ja puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä.

Hoitaisuusluokka II:

Asiakas tarvitsee jatkuvasti apua ja tukea ympäri vuorokauden. Tuki ja apu ovat määrällisesti ja laadullisesti runsasta. Asiakkaalla voi olla runsaasti erilaisia apuvälineitä. Asiakas voi olla myös fyysisesti toimintakykyinen, mutta psyykkisen tilansa vuoksi tarvitsee

täyden tuen lähes kaikissa toiminnoissaan. Asiakkaat voivat olla monivammaisia ja heillä voi olla käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia (mm. aggressiivisuutta tai haastavaa käyttäytymistä) tai tarvitsevat muusta syystä henkilöstöresurssien lisäämistä. Avustaminen voi olla fyysisesti ja psyykkisesti raskasta.

Vaativa tehostettu palveluasuminen

Asiakas tarvitsee erittäin runsasta ja laaja-alaista apua ja tukea ympäri vuorokauden. Asiakkailla on merkittäviä haasteita selviytyä sosiaalisissa tilanteissa sekä hallita omaa käyttäytymistä toisten kanssa toimiessaan. Asiakkailla on suuria vaikeuksia ymmärtää sosiaalisia tilanteita, ja he tarvitsevat aikaa ja tukea tilanteisiin valmistautumiseen. Asiakkailla on usein haastavaa käyttäytymistä tai he tarvitsevat muusta syystä henkilöstöresurssien lisäämistä. Avun tarve voi olla fyysistä avustamista, psyykkistä tukemista, vuorovaikutukseen ja kommunikointiin liittyvää.

Palvelusetelin arvo

Palvelusetelin arvon määrittely on kunnassa vielä kesken.

Asiakkaan ostamat lisäpalvelut

Asiakas maksaa itse ne palvelut, jotka eivät kuulu palvelusetelipalveluun.

Palvelusetelillä tuotettavan palvelun aikarajoitus

Palvelun tuottajan on tarjottava palveluasumisen paikkaa asiakkaalle, mikäli tuottajan yksikössä on vapaa paikka. Palvelun tuottaja ei voi kieltäytyä vapaalle paikalle tulevasta palveluseteliasiakkaasta.

Palvelun sisältövaatimukset

Kustannusvastuut taulukko lopussa

Palveluyksikköä koskevat yleiset sopimusehdot

Palveluntuottaja täyttää yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa ja yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa asetetut vaatimukset sekä on saanut aluehallintoviranomaisen luvan kehitysvammaisten ympärivuorokautisesta sosiaalipalvelujen antamisesta.

Palveluyksiköllä on vastuuvakuutus.

Palveluntuottaja on merkitty ennakkoperintärekisteriin.

Palveluntuottaja sitoutuu maksamaan veronsa ja lakisääteiset vakuutusmaksunsa moitteettomasti.

Tilat, laitteet ja välineet

Palveluntuottajalla on toiminnan edellyttämät asianmukaiset tilat sekä toimintaympäristö, jotka mahdollistavat tehostetun asumispalvelun tuottamisen. Asiakkaat voivat oleskella, liikkua ja toimia hoitoyksikössä esteettömästi ja turvallisesti. Yhteistilat ovat sopivat asiakkaiden palvelutarpeeseen nähden. Tiloissa on pystyttävä järjestämään kuntouttavaa toimintaa sekä yhteisiä tilaisuuksia.

Asiakkaiden on saatava käyttöönsä riittävästi jokapäiväistä toimintaa helpottavia apuvälineitä.

Hoitosänky järjestettävä asiakkaan käyttöön tarvittaessa.

Asiakkailla on pääsääntöisesti yhden hengen huoneet sekä riittävät hygieni- ja wc tilat, aluehallintoviranomaisen toimiluvan mukaisesti. Esteetön liikkuminen on oltava mahdollista. Jos tilat ovat useassa tasossa, talossa on oltava hissi.

Asiakkaat voivat tuoda omia huonekalujaan ja muita tavaroitaan huoneeseensa kodikkuuden sekä viihtyvyyden lisäämiseksi.

Asiakkaan yksityisyys turvataan päivittäisten hoitotoimenpiteiden aikana.

Tiloista on oltava esteetön pääsy ulkoilemaan ja asiakkailla on oltava mahdollisuus halutessaan ulkoilla turvallisesti päivittäin.

Tilojen, laitteiden ja koneiden ylläpidosta ja huollosta on kunnossapitoja hygieniasuunnitelmat. Vastuuhenkilöt on nimetty. Vaarallisille aineille on lukittavat säilytystilat.

Asiakkaan huone on mahdollista lukita sisältä ja ulkoa päin. Henkilökunnalla on nopea pääsy asiakkaan lukittuun huoneeseen vaaratilanteissa.

Henkilöstö

Hoitohenkilökunnan tulee täyttää ammatilliset ja lakisääteiset vaatimukset, jotka vaaditaan ympärivuorokautista vanhusten asumista tuottavilta yksiköiltä. Sairaanhoidajan ja muun terveydenhuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimukset on säännelty terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994). Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista on säännelty laissa 272/2005 ja asetuksessa 608/2005. Toiminnan tulee perustua kunnan kehitysvammaisten palveluasumisen palvelukuvaukseen (asiakirja valmisteilla).

Hoitohenkilöstömitoitukseen lasketaan:

-Toimintayksikön palvelujen vastuuhenkilö lasketaan hoitohenkilöstömitoitukseen sillä osuudella, kun he tekevät varsinaista hoitotyötä (maks. 50 %).

-Kuntoutus- ja terapiahenkilöstö luetaan hoitohenkilöstömitoitukseen, siltä osin kun he ovat yksikön asiakkaiden käytössä.

-Ateria- ja siivouspalvelusta vastaavalla henkilöstöllä tulee olla alan pätevyysvaatimukset täyttävä koulutus. Edellä mainittu ja muu hoitotyöhön osallistuva henkilöstö luetaan henkilöstömitoitukseen heidän hoitoon osallistuvan työpanoksensa verran.

Sijaisilla tulee olla Valviran edellyttämä riittävä sosiaali- ja/tai terveysalan koulutus.

Palveluyksikön henkilöstömitoitus tarkoittaa todellista mitoitusta, jossa poissaolevat on korvattu sijaisilla. Tarvittava hoito turvataan kaikkina vuorokauden aikoina. Hoitohenkilökunnan määrä on mitoitettu asukkaiden tarpeiden ja toimintakyvyn mukaan.

Sairaanhoitaja on tarvittaessa asiakkaiden käytettävissä arkipäivisin, Pellon kunnan alueella terveydenhuollon palvelut asiakkaille tuottaa Pellon kunta.

Toimintayksikön palvelujen vastuuhenkilöllä on sosiaali- ja/tai terveysalan korkeakoulututkinto tai vastaava tutkinto, riittävä johtamistaito ja vähintään kolmen vuoden työkokemus vastaavista tehtävistä.

Koko henkilökunnalla on voimassa olevat työ sopimukset.

Osaaminen

Henkilökunnan osaamisen tulee olla asiakkaiden hoidontarpeen edellyttämällä tasolla. Palveluyksikön henkilökunnan on kyettävä yhteistyöhön asiakkaan, hänen omaisten/ läheisten, terveys- ja kulttuuripalvelujen toimijoiden sekä kaupungin kanssa.

Toimintayksikön on huolehdittava henkilöstönsä ammattitaidon säilymisestä ja kehittämisestä, mm. täydennyskoulutuksen turvin.

Henkilöstöllä on riittävä suomen kielen taito ja kohderyhmän tarvitsema kielitaito.

Laadun hallinta

Toimintayksikön tehtävänä on huolehtia asiakkaiden itsemääräämisoikeuden säilyttämisestä, oikeudenmukaisuudesta ja hyvästä kohtelusta sekä yksilöllisyyden ja turvallisuuden takaamisesta. Vastuu tästä on palvelun tuottajalla, että toimintayksikön vastaavalla johtajalla. Palveluyksikön on huolehdittava siitä, että jokaisen asiakkaan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon ja niihin vastataan.

Toimintayksikön arvot ja toimintaperiaatteet on määritetty. Vastuut ja valtuudet on kirjallisesti määritetty (tehtäväkuvat).

Palveluntuottaja kerää asiakaspalautetta ja se dokumentoidaan. Palautetta hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Palaute raportoidaan tilaajalle toimintakertomuksessa vuosittain.

Asiakasreklamaatiot ilmoitetaan kunnalle ja palveluyksikkö puuttuu jokaiseen reklamaatioon kirjallisesti.

Toimintayksikössä arvioidaan säännöllisesti hoidon ja hoivan tarvetta ja tavoitteita, vähintään puolen vuoden välein.

Palveluntuottaja on määritellyt ja dokumentoinut laatuvaatimuksensa ja keskeiset laatutavoitteensa.

Yksiköllä on pitkän tähtäimen toimintasuunnitelma mukaan lukien oman valvonnan ja itsearvioinnin toteutuminen. Omaarvioinnin suunnitelma tarkistetaan kerran vuodessa ja päivitetään tarvittaessa.

Palveluyksiköllä on kirjallinen lääkehuoltosuunnitelma (Turvallinen lääkehoito THL 2016) ja nimetty lääkehuollosta vastaava henkilö.

Palveluyksikössä käytetään yleisesti hyväksyttyjä suosituksia, kuten Käypä hoito- ja THL:n -suositukset sekä Sairaanhoidajan käsikirja.

Palvelun sisällön vaatimukset

Asiakkaalle annettavien palvelujen tulee olla suunnitelmallisia ja tavoitteellisia. Asiakkaan olemassa olevia voimavaroja on tuettava ja palvelun on oltava yksilöllisiin tarpeisiin perustuvaa.

Palveluntuottaja sitoutuu tuottamaan laadullisesti hyvää sosiaalihuoltoa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) mukaisesti.

Asiakkaan tulee lähtökohtaisesti kyetä asumaan palveluyksikössä elämänsä loppuun asti. Palveluyksikkö pystyy järjestämään asiakkaille saattohoidon yksikössään. Saattohoitosuunnitelma tehdään yhdessä asiakkaan (jos vain mahdollista) ja omaisten kanssa. Saattohoidossa olevalla omaiset saavat olla paikalla ympärivuorokauden. Pellon kunnan alueella yksikössä noudatetaan Pellon kunnan ohjeistusta saattohoidosta. Sairaanhoidollisten palveluiden osalta saattohoito järjestetään Pellon kunnan tukemana mm. tehostetun kotisairaanhoidon toimesta asiakkaan tilanteen niin salliessa.

Asiakkaalle on nimetty omahoitaja heti asiakkaan saapuessa toimintayksikköön ja asiakas sekä omaiset/ läheinen ovat tietoisia kuka omahoitaja on.

Asiakkaalle tehdään yksilöllinen palvelu- ja hoitosuunnitelma (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000), jossa määritellään palvelut sekä muut asiakkaan kotona selviytymistä tukevat palvelut ja hoidon tavoitteet. Palvelu- ja hoitosuunnitelman ajantasaisuus tarkistetaan ja arvioidaan säännöllisesti, kuitenkin vähintään vuosittain ja aina tarvittaessa.

Palveluntuottaja huolehtii asiakkaan asioidenhoitajan kanssa siitä, että asiakas saa hänelle kuuluvat julkiset etuudet (esim. Kela).

Asiakasta avustetaan tarvittaessa raha-asioiden hoidossa. (Raha-asioiden hoidosta vastaa asiakas itse tai hänen valtuuttamansa henkilö/ edunvalvoja.) Tarvittaessa asiakasta avustetaan edunvalvojan hankinnassa ja kerrotaan myös mahdollisuudesta tehdä edunvalvontavaltuutus (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 648/2007).

Asiakkaan sosiaali- ja terveyspalvelut järjestetään Pellon kunnan sosiaali- ja terveystoimissa kunnan oman toiminnan mukaisesti Pellon kunnan alueella.

Palveluyksikkö vastaa asiakkaan kuljetusjärjestelyistä ja järjestää tarvittaessa saattajan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Pellon kunnan alueella asiakasta käytetään laboratoriossa tai kotisairaanhoidossa käy ottamassa laboratorionäytteen.

Asiakkaan terveydentilaa seurataan ja arvioidaan. Hänelle on nimetty hänen hoidostaan vastaava lääkäri (perusterveydenhuollon vastuulääkäri tai hänen valtuuttamansa), joka

tapaa asiakkaan vähintään kerran vuodessa. Lääkäri on kirjattu asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmaan. Asiakkaan terveydenhuollon palvelut hoidetaan Pellon kunnan alueella kunnan toimesta.

Asiakkaille järjestetään kuntouttavaa ja virikkeellistä toimintaa, mm. ulkoilua.

Asiakkaan henkilökohtaisesta hygieniasta (ml. hampaiden ja ihonhoito) ja siinä avustamisesta huolehditaan.

Asiakkaan kodin päivittäisestä siisteydestä huolehditaan ja tarpeellinen liina- ja vaatehuolto järjestetään.

Rajoitteiden ja pakotteiden käyttö

Kehitysvammalain 42 §:n mukaisia rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää sosiaalihuoltolain 21 §:n 4 momentissa tarkoitetussa palveluasumisessa silloin kuin laissa mainitut rajoitustoimenpiteiden käytön edellytykset täyttyvät. Rajoitustoimenpiteiden käyttö tulee tapahtua Kehitysvammalain 42 §:n mukaisesti, samoin rajoitustoimenpiteeseen liittyvä kirjaaminen, selvitys ja tiedoksianto.

Palveluntuottajalla tulee olla ohjeistus työmenetelmiin ja keinoihin, joiden avulla tuetaan ja edistetään erityishuollossa olevien henkilöiden itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Henkilökunta tulee kouluttaa ja perehdyttää rajoitustoimenpiteiden käyttöä edellyttävien tilanteiden ennalta ehkäisemiseen ja rajoitustoimenpiteiden asianmukaiseen käyttämiseen.

Ateriat

Palveluntuottaja turvaa riittävän nesteiden- ja ravinnonsaannin.

Asiakkaille järjestetään päivittäinen ruokailu, johon kuuluu aamiainen, lounas, iltapäiväkahvi/ välipala, päivällinen ja iltapala. Aamupäivän välipala kuuluu energiatiheää ruokavaliota noudattaville.

Asiakkaille on mahdollisuus päivittäiseen ruokailuun yhteisissä tiloissa ja asiakasta avustetaan ruokailussa tarvittaessa.

Erytisruokavaliot järjestetään niitä tarvitseville asukkaille.

Lounasateria on ateria, jolla tyydytetään n. 1/3 päivittäisestä energian saannista.

Asiakkaiden yöpaasto ei jää yli 11 tunnin mittaiseksi.

Asiakkaiden ravitsemusta ja painoa seurataan säännöllisesti ja poikkeamiin puututaan.

Turvallisuus

Tehostetussa palvelukodissa on henkilökuntaa ympärivuorokauden. Myös asiakkaat, joilla ei ole säännöllistä yövalvontaa, saavat halutessaan aina yhteyden henkilökuntaan vuorokauden ajasta riippumatta joko turvajärjestelmän avulla tai henkilökohtaisesti.

Palveluyksiköllä on pelastusviranomaisten hyväksymä pelastussuunnitelma ja turvallisuusselvitys. Palveluyksiköllä on turvallisuussuunnitelma, joka perustuu

pelastustoimen lainsäädäntöön (561/1999) ja lisäksi siinä on kartoitettu sisäisten ja ulkoisten uhkien vaaratilanteet.

Piha-alueet ovat turvallisia ja kulkureitit esteettömiä.

Riskikartoitukset tehdään säännöllisesti ja korjaavat toimenpiteet dokumentoidaan.

Vaadittava raportointi ja valvonta

Vaadittavat raportit toimitetaan kunnan määrittelemän aikataulun mukaisesti.

Hoidon laadun seurantatiedot.

Kunnan muut palvelun kehittämistä ja seurantaan varten pyytämät tiedot.

Palveluntuottaja luovuttaa kunnalle tiedot henkilökunnasta ja sen määrästä ja asiakaspalautteista sekä hyväksyy kunnan tekemät valvonta/ auditointikäynnit ja asiakaskyselyt palveluyksikköön.

Palveluntuottajan on oma-aloitteisesti tiedotettava kuntaa toiminnassa tapahtuvista olennaisista muutoksista. Palvelun tuottamiseen vaikuttavien olosuhteiden muutoksista.

Asiakastietojen käsittely ja dokumentointi sekä arkistointi

Palvelusetelituottajaksi hyväksyminen on hallintopäätös ja kunta toimii tässä lomakkeessa tarkoitetun palvelun osalta henkilötietolaissa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä.

Palveluntuottaja huolehtii ja vastaa rekisterinpidosta kunnan lukuun. Syntyvät asiakirjat (esim. asiakaskertomukset) ovat kunnan asiakirjoja, vaikka palveluntuottaja ne laatii, säilyttää ja arkistoi. Palveluntuottajan tulee noudattaa asiakirjojen säilyttämisessä, hävittämisessä ja arkistoinnissa vastaavia kunnallista toimintaa koskevia säännöksiä ja ohjeita. Asiakirjat tulee toimittaa viimeistään asiakkaan palvelun päättyessä kunnalle.

Palveluyksikkö noudattaa annettuja ohjeita asiakastietojen dokumentoinnista, rekisteröinnistä, potilasasiakirjojen ja sosiaalihuollon asiakirjojen laadinnasta, säilyttämisestä sekä salassapidosta.

Yksiköllä nimetty tietosuojavastaava sekä rekisterinpidosta vastaava henkilö.

Palveluntuottaja sitoutuu noudattamaan laissa säädettyä salassapitoa vaitiolovelvollisuutta sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen tuottamisessa.

Palveluntuottaja ja kunta sitoutuvat antamaan toisilleen tiedot näiden palvelujen piiriin kuuluvasta toiminnastaan, sen muutoksista ja kehittämissuunnitelmista. Kunta sitoutuu pitämään salassa liike- ja ammattisalaisuudet.

Palveluntuottajan henkilökunnan pätevyysvaatimukset

Tehostetun palveluasumisen yksikön hoitohenkilökunnan tulee täyttää ammatilliset ja lakisääteiset vaatimukset, jotka vaaditaan ympärivuorokautista asumista tuottavilta yksiköiltä. Sairaanhoidajan ja muun terveydenhuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimukset on säännelty terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (laki terveydenhuollon

ammattihenkilöistä 559/1994). Lain tarkoituksena on edistää potilasturvallisuutta sekä terveydenhuollon palvelujen laatua. Lain kolmannessa luvussa säädetään myös terveydenhuollon ammattia koskevista yleisistä vaatimuksista.

Lähihoitajan pätevyydestä säädetään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa (8 §, laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 ja asetus 608/2005). Lain tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihoitoon ja hyvään kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on tarvittava koulutus ja perehtyneisyys.

Toimintayksikön palvelujen vastuuhenkilöllä on sosiaali- ja/tai terveysalan korkeakoulututkinto tai vastaava tutkinto, riittävä johtamistaito ja vähintään kolmen (3) vuoden työkokemus vastaavista tehtävistä.

Toimintayksikön sijaisilla tulee olla riittävä sosiaali- ja/tai terveysalan koulutus.

Henkilökunnan osaamisen tulee olla asiakkaiden hoidontarpeen edellyttämällä tasolla. Palveluyksikön henkilökunnan on kyettävä yhteistyöhön asiakkaan, hänen omaistensa/läheistensä, terveys- ja kulttuuripalvelujen tuottajien sekä kunnan toimijoiden kanssa.

Toimintayksikön on huolehdittava henkilöstönsä ammattitaidon säilymisestä ja kehittämisestä muun muassa täydennyskoulutuksen turvin (laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994). Kehitysvammaisten palveluyksiköstä tulee löytyä kehitysvammahuollon osaamista.

Henkilöstöllä on oltava riittävä suomen kielen taito ja kohderyhmän tarvitsema kielitaito.

Palveluntuottaja sitoutuu tarkistamaan ammattihenkilöstön tiedot Valviran ylläpitämästä Terhikki- ja Suosikki-rekisteristä.

Palvelusetelin myöntäjän riippumattomuus

Kunnan puolesta palvelusetelin myöntämisestä päättänyt henkilö ei voi olla työ-, toimeksianto- tai virkasuhteessa palvelusetelipalveluita tuottavalla palvelun tuottajalla. Palvelusetelin myöntäneellä henkilöllä ei myöskään saa olla omistusta, eikä hän saa käyttää merkittävää päätösvaltaa palvelun tuottajassa tai palvelun tuottajan kanssa samaan konserniin kuuluvassa yhteisössä.

Kustannusvastuut taulukko

		Kunta	Tuottaja	Asiakas	Lisätietoa
Yleiset tilat					
	Vuokra			x	Asiakkaan osuus yleisten tilojen kustannuksista
	Jätehuolto		x		
	Vakuutukset		x		
	Ulkoalueet		x		
	Laitteet ja kalusteet		x		
	Verhot ja matot		x		
	Päivä- ja aikakauslehdet		x		
	Puhtaana-/kunnossapito		x		
Yksityistilat					
	Vuokra			x	
	Vesi			x	
	Sähkö			x	
	Puhtaana-/kunnossapito		x		
	Jätehuolto		x		
	Vakuutukset		x	x	Asiakkaan oman irtaimiston vakuuttamisesta vastaa asiakas. Kiinteistöön liittyvästä vakuuttamisesta vastaa palveluntuottaja.
	Kalusteet, matot, verhot, irtaimisto ja vuodevaatteet			x	Palveluasumisessa asuminen on verrattavissa kotona asumiseen. Asiakas sisustaa huoneen omilla tavaroilla.
	Vaatteet			x	
	Hoitosänky- ja hygieniapatja		x		Asiakkaan tarpeen mukaan
	Hoitotyöhön tarvittavat apuvälineet, mm. nosturit, suihkutuolit		x		
	Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet (henkilökohtaisia)	x			
Tuotantohyödykkeet					
	Elintarvikkeet		x		Henkilökohtaisen mieltymyksen mukaiset naposteltavat asiakas itse.
	Ateriamaksu			x	Maksu suoraan tuottajalle
	Siivous-, pesu- ja puhdistusaineet		x		
	Wc- ja käsipyyhepaperit		x		
	Henkilökunnan ja vierailijoiden käsihygieniat, pesu- ja desinfektioaineet		x		
	Vaipat	x			Perustuu kunnan ohjeeseen hoitotarvikejakelusta
	Hoitotarvikejakelu pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavista	x			

	välineistä, mm. diabetes, katetrit, krooniset haavat				
	Ensiaputarvikkeet		x		
	Lääkkeet			x	
	Lääkkeiden jakaminen apteekin annosjakeluna tai henkilökunnan toimesta		x		Hoitava lääkäri tekee asiakkaalle päätöksen apteekin annosjakelusta. Annosjakeluun kuulumattomat lääkkeet jaetaan yksikössä henkilökunnan toimesta.
	Lääkkeiden kuljetus apteekista ja lääkkeiden hävitys asianmukaisesti		x		
	Henkilökohtaiset hoito- ja hygieniatarvikkeet, perusvoiteet			x	
	Henkilökunnan hoidossa tarvitsemat suojavarusteet		x		
	Pyykkihuolto		x		
IT- laitteet ja ohjelmistot					
	Puhelin, fax, ja modeemi/laajakaista, atk-laitteet ja -ohjelmistot, käyttökoulutus		x		
	Turvajärjestelmät, kulunvalvonta, hoitajakutsujärjestelmä		x		